

H2 Curriculum van de BSA

2.1 Opbouw en structuur van de lessen

Een BSA-les is opgebouwd volgens hetzelfde vaste stramien. Wekelijks vormen twee lessen samen één cyclus in groep 6, 7 en 8. In het voortgezet onderwijs bestaat een BSA-lessencyclus uit drie lessen. Ook de leerlingen in het voortgezet onderwijs volgen twee BSA-lessen per week.

Alle lessen, in zowel PO als in VO, zijn min of meer op dezelfde manier opgebouwd. Alleen de manier waarop het onderdeel “de kern” wordt ingevuld, verschilt. Daarom onderscheiden we kern dag 1, kern dag 2 en in het VO kern dag 3.

In het schooljaar 2012-2013 zijn we begonnen met een vernieuwing van Kern dag 1. Ook de manier waarop we de woordenschat semantiseren en de leestekst introduceren, gaat veranderen. Meer over deze voorgenomen aanpassingen vind je in hoofdstuk Kern dag 1.

Opbouw dag 1

- 15.15 Inloop leerlingen en beginnen met leestafel
- 15.30 Leestafel
- 15.45 Woordenschat semantiseren
- 15.55 Kern 1: leestekst
- 16.40 Consolideeroefening/huiswerk bespreken
- 16.45 Boekenclub
- 16.55 Terugblik en vooruitblik
- 17.00 Einde van de les

Opbouw dag 2

- 15.15 Inloop leerlingen en beginnen met leestafel
- 15.30 Leestafel
- 15.45 Woordenschat semantiseren
- 15.55 Kern 2: onderzoek
- 16.40 Consolideeroefening/huiswerk bespreken
- 16.45 Boekenclub
- 16.55 Terugblik en vooruitblik
- 17.00 Einde van de les

Opbouw dag 3 (alleen in het VO)

- 15.15 Inloop leerlingen en beginnen met leestafel
- 15.30 Leestafel
- 15.45 Woordenschat semantiseren
- 15.55 Kern 3: presentatie uitkomsten onderzoek
- 16.40 Consolideeroefening/huiswerk bespreken
- 16.45 Boekenclub
- 16.55 Terugblik en vooruitblik

BSA in het VO

Sinds januari 2010 is er een BSA-groep op het Gerrit Rietveld College (GRC). Sinds november 2011 is er ook een BSA-groep voor de categorale gymnasia: het Christelijk Gymnasium Utrecht (CGU) en Utrechts Stedelijk Gymnasium (USG). De lessen in het voortgezet onderwijs zijn in principe hetzelfde als die in het primair onderwijs.

Werkwijze in het VO

In het VO wordt standaard BSA-programma gevolgd, dat op enkele punten enigszins is aangepast, rekening houdend met de specifieke behoeften van brugklasleerlingen met een taalachterstand. De belangrijkste overweging hiervoor is dat docenten in het voortgezet onderwijs ervan uitgaan dat hun leerlingen over vaardigheden beschikken als presenteren, debatteren en het maken van een werkstuk.

Om de BSA-leerlingen te ondersteunen bij het ontwikkelen van deze vaardigheden, werkt het VO-programma met een cyclus van drie lessen, waarbij de derde les steeds is gewijd aan presenteren, debatteren en het maken van een werkstuk.

De eerste periode van de brugklas-BSA is een ‘boot camp’ waarin heel gericht aandacht wordt besteed aan deze vaardigheden. Zie hiervoor het hoofdstuk ‘Specifieke BSA-lessen’.

Specifieke lessen

Hoewel in principe steeds volgens dit stramien wordt gewerkt, zijn er ook uitzonderingen. Dit zijn:

- de eerste schoolweek van het jaar
- de weken waarin meer projectmatig en thematisch wordt gewerkt: als ‘Vakken Vol Verhalen’ op het programma staat.
- de weken waarin het aanleren van vaardigheden centraal staat, vaardigheden die een voorwaarde zijn voor een succesvolle BSA. Dit noemen we ‘boot camp’.

Je vindt de beschrijving van deze specifieke lessen in het desbetreffende hoofdstuk.

Dit curriculum en volgt de opbouw van de lessen, elk lesonderdeel komt apart aan bod. De beschrijving van deze lesonderdelen volgt een vaste indeling, met achtereenvolgens: doel, tijdsduur, werkwijze, materialen en afspraken. Onder ‘afspraken’ staan de laatste aanpassingen zoals die zijn afgesproken aan het eind van leerjaar 2011-2012.

Meteen na elk lesonderdeel zijn bijlagen toegevoegd met extra achtergrondinformatie en voorbeelden. Deze bijlagen hebben een afwijkende kleur.

2.2 Binnenkomst

Doel:

Kinderen voelen zich gezien

Het is bekend wie er wel/niet zijn

Kinderen maken de overgang van de sfeer buiten, naar de academische sfeer binnen de BSA.

Tijdsduur:

15 minuten

Van 15.15 uur tot 15.30 uur

Werkwijze:

Kinderen zijn vanaf 15.15 uur welkom in de klas. Bij binnenkomst worden ze persoonlijk begroet door de docent volgens de uitgangspunt van de Vreedzame School: ze geven elkaar een hand en maken even persoonlijk contact.

De kinderen hangen hun jas op, geven hun aanwezigheid aan op een lijst, leveren hun huiswerk in en pakken eventueel iets te drinken.

Daarna zoeken ze iets uit om te lezen tijdens de leestafel en beginnen meteen met lezen. De docent nodigt hen daartoe uit en spreekt hen er zo nodig op aan dat zij de overgang maken naar de academische sfeer binnen de BSA.

2.3 Leestafel

Doel:

- Antennes richten
- Zich de academische sfeer van de BSA eigen maken
- Leesstrategieën begrijpend lezen toepassen (uit: Nieuwsbegrip*)
- Samenvatten
- Nieuwe woorden leren

De docent wil niet onmiddellijk de betekenis van een onbekend woord weten of vertellen, maar stelt vragen zoals: Ben je het woord eerder tegengekomen? Herken je woorden die tijdens de BSA zijn aangeboden? Waar doet het je aan denken? Komt het woord uit een andere taal? De vragen stimuleren de leerlingen te associëren en doen beroep op wel aanwezige kennis.

- Kennis van de wereld vergroten
- Mondelinge taal oefenen
- Begrijpend luisteren
 - De docent vraagt: Kun je herhalen waarover Salim net heeft verteld?
- Verdieping en verbreding van het door de leerlingen gekozen onderwerp

* Meer informatie over Nieuwsbegrip vind je in de literatuurlijst achterin dit ABC.

Tijdsduur:

15 minuten.

Het lezen begint vanaf 15.15/15.30 uur en duurt tot 15.40 uur. Bespreken van 15.40 uur tot 15.45 uur.

Werkwijze:

Na binnenkomst pakken de leerlingen een krant of een tijdschrift. De bladen liggen uitgestald op tafel.

Ze installeren zich en beginnen meteen te lezen.

Leerlingen zoeken, soms aan de hand van een gerichte vraag of opdracht, een substantieel artikel om te lezen.

Er heerst rust. De sfeer wordt geassocieerd met die in een bibliotheek of academie.

Vanaf 15.40 uur bespreken één of meer leerlingen wat ze hebben gelezen. Dat kan in de groep of in kleine groepjes.

Eerst vat de leerling de kern van het artikel samen. Daarna bespreken de leerlingen samen de tekst. Het is belangrijk dat docent en leerlingen vragen stellen die stimuleren dieper op de materie in te gaan. Goede vragen leggen een verband met wat de kinderen al weten en hun interesses. Goede vragen wekken nieuwsgierigheid op. De docent is leidend in de interactie.

De docent maakt tijdens de Leestafel gebruik van de volgende technieken uit Teach Like a Champion*:

- Rekken
- Goed is goed
- Weet niet geldt niet
- Bliksembeurt

Kinderen worden aangemoedigd de krant mee naar huis te nemen, zodat ze het artikel dat ze hebben gelezen ook thuis kunnen bespreken.

* *Meer informatie over Teach Like a Champion vind je in de literatuurlijst achterin dit ABC.*

*Materialen**Groep 6*

Kidsweek	15 x
7Days	4 x
AD / Utrechts Nieuwsblad	1 x
Een Utrechts huis-aan-huis nieuwsblad	4 x
National Geographic Junior	1 x
Zo zit dat!	2 x

Groep 7

AD / Utrechts Nieuwsblad	2 x
7Days	12 x
Kidsweek	2 x
Een Utrechts huis-aan-huis nieuwsblad	4 x
Zo zit dat!	2 x
National Geographic Junior	1 x

Groep 8

NRC Next	2 x
AD / Utrechts Nieuwsblad	2 x
Trouw	2 x
7Days	4 x
Een Utrechts huis-aan-huis nieuwsblad	4 x
National Geographic Junior	1 x
Kijk	1 x

Brugklas VO

AD / Utrechts Nieuwsblad	2 x
Trouw	2 x
Volkskrant	2 x
NRC Next	2 x

Aantal krantenabbonnementen voor groep 6,7,8 en brugklas Gerrit Rietveld:

NRC Next	4 x
Trouw	4 x
AD / Utrechts Nieuwsblad	7 x
7Days	20 x
Kidsweek	17 x (15 in pakket en 2 losse exemplaren)
Een Utrechts huis-aan-huis nieuwsblad	12 x

NB1: kranten voor brugklas SG worden los gekocht.

NB2: abonnementen bij voorkeur per kwartaal afnemen.

Aantal tijdschriftabbonementen voor groep 6,7,8 en brugklas Gerrit Rietveld:

Kijk	2 x
Zo zit dat!	4 x
National Geographic Junior	4 x

Incidenteel kunnen ook andere tijdschriften worden aangeschaft, zoals bladen over:

- geschiedenis
- psychologie
- natuur
- sport
- techniek en wetenschap
- De Boekenmolen
- andere boekenkrantjes

Afspraken vanaf zomer 2012:

Docent bespreekt of modelt regelmatig hoe je een krant leest. Denk aan:

Hoe zit een krant in elkaar?

- Welke bulletins/onderdelen vind je in een krant?
- Zijn alle kranten hetzelfde?
- Hoe beslis je of je iets gaat lezen?
- Hoe lees je een artikel?(denk aan leesstrategieën)
- Hoe vat je samen?
- Hoe stel je open vragen?
- Hoe werkt een hoofdredacteur?(koppen snellen)

Tussen 15.15 uur en 15.30 uur komen de leerlingen binnen, pakken een blad en installeren zich.

- Leerlingen bladeren de kranten/tijdschriften door.
- Leerlingen zoeken gericht een tekst die ze willen lezen. Dat kan aan de hand van een opdracht van de docent, maar ook zonder een opdracht.
- Docent motiveert de leerlingen om een gerichte keuze te maken.

Om 15.30 uur begint de leestafel.

- Elke leerling heeft nu een tekst gekozen.
- Docent geeft dit duidelijk aan.
- Leerlingen laten goede, actieve leeshouding zien (rechttop zitten, niet in de stoel hangen, niet onderuitgezakt zitten).
- Er heerst rust.
- Weinig tot geen geblader meer in de kranten/tijdschriften.

De docent vermeldt het doel en/of de opdracht van de leestafel expliciet op de agenda. De kinderen leren hiernaar meteen bij binnenkomst te kijken, zodat ze zonder instructie gericht aan de slag kunnen. Aan het einde van de leestafel bespreken of dit doel gehaald is.

De docent bespreekt of modelt regelmatig hoe leerlingen met elkaar de tekst kunnen bespreken.

Het bespreken van wat er is gelezen duurt maximaal 5 minuten. De docent streeft naar zoveel mogelijk interactie (verticaal, horizontaal en simultaan). Docent zorgt voor aanvullende informatie, hints, suggesties en hypothesen en stelt vragen die het denken stimuleren en tegelijkertijd aanzetten tot reflectie, schematiseren en analyseren. Voor meer informatie hierover, zie bijlage 2 over interactie.

Bijlagen:

Bijlage 1: Hand-out Sardes over de leestafel

Bijlage 2: Hand-out Sardes over interactie

2.3 Leestafel, bijlage 1

Sardes hand-out Leestafel

Doel

Antennes richten

- Strategieën begrijpend lezen toepassen
- Samenvatten
- Nieuwe woorden leren
- Kennis van de wereld uitbreiden
- Mondelinge taal oefenen
- Begrijpend luisteren (naar elkaar)

Werkwijze

De docent laat de kinderen lezen in het blad van hun keuze. Instructie voor de leerlingen: Kies één artikel uit en ga dat goed lezen. Straks moet je in een paar zinnen kunnen vertellen wat je hebt gelezen.

Leerlingen lezen voor zichzelf.

De docent vraagt twee leerlingen om het artikel te laten zien (kop, afbeelding) en te vertellen wat zij hebben gelezen. Is de samenvatting duidelijk? De docent vraagt eventueel een ander kind om de samenvatting na te vertellen. Eén of twee andere kinderen mogen een vraag stellen. Eventueel vestigt de docent de aandacht op een speciaal woord, dat op het bord wordt geschreven. De docent zorgt ervoor dat in de loop van de weken alle leerlingen aan bod komen.

Mogelijke vragen

- Kun je in twee zinnen vertellen waar het artikel over gaat? De docent geeft zonodig impliciete correctie via feedback.
- Wat vind je daarvan? Anderen?
- Wie wil er iets over vragen?
- Past het artikel bij de kop? Zou jij een betere kop weten? Iemand anders?
- Is dit ook duidelijk voor de andere leerlingen?
- Kan een ander kind nu vertellen waar het artikel over gaat?

TIP: Neem alleen de voorpagina

TIP: Vraag niet meer dan twee kinderen iets te vertellen, anders duurt het te lang

2.3 Leestafel, bijlage 2

Sardes hand-out Interactie

Verticale interactie

Niveaus: Vanuit eigen bedoelingen
Met de leerling meegaan
Ruimte voor inbreng leerlingen én voor sturing

Horizontale interactie

Niveaus: Twist
Voortbordurend
Exploratief

Simultane interactie

Leerkracht zorgt voor informatie, hints, suggesties, hypothesen
Leerkracht stelt vragen die het denken stimuleren
Leerkracht stimuleert reflectie, schematiseren, analyseren
Leerkracht stimuleert horizontale interactie

2.4 Agenda

Doel:

- Effectiviteit verhogen
- Leerlingen oriënteren zich op activiteiten en taken
- Leerlingen bewust maken van doelen
- Leerlingen structuur bieden: dit is de manier waarop we werken bij de BSA
- Opbrengst in beeld brengen (aan het einde van de les)
- Opbrengstgerichte cultuur stimuleren
- Kinderen medeverantwoordelijk maken voor wat en hoe ze gaan leren
- Verbinding leggen tussen de introductie van de lessen op hun eigen school en op de BSA (voor scholen die ook werken met een agenda)

Tijdsduur:

Maximaal 5 minuten

Werkwijze:

Voorafgaand aan de les stelt de leerkracht de agenda samen en vult de basisagenda in (of aan) met de specifieke doelen van deze les. De leerkracht zorgt dat de agenda zichtbaar is als de leerlingen binnenkomen, bijvoorbeeld op een digibord.

De leerkracht leest de agenda voor om de kinderen bekend te maken met het doel van de onderdelen. Leerlingen luisteren en stellen zo nodig vragen. Ter afwisseling, bijvoorbeeld een keer per maand, leest een leerling de agenda voor (om modellen en presenteren te oefenen).

Na elke activiteit is er een terugblik, door leerlingen en leerkracht. De terugblik kan ook plaatsvinden aan het einde van de les. De terugblik is altijd gerelateerd aan de doelen: de groep gaat na of het doel is bereikt.

Materialen:

Digitale versie van de agenda (In de bijlage vind je een voorbeeldagenda)

Projectiemiddelen of een flip-over om de agenda te presenteren

Afspraken vanaf zomer 2012:

De complete agenda is zichtbaar als de kinderen binnen komen, zodat leerlingen zich bij binnenkomst al kunnen oriënteren op de les van die dag.

Omdat de agenda pas na het onderdeel 'leestafel' aan bod komt, is het van belang om de kinderen aan te leren bij binnenkomst meteen te richten op de agenda. Even kijken wat de bedoeling is van de leestafel, moet een vanzelfsprekende houding worden, zodat ze zonder interventie van de leerkracht meteen aan de slag kunnen.

De agenda moet voor iedereen goed leesbaar zijn, ook achteraan in het lokaal. Dit kan betekenen dat bij het bespreken steeds een deel van de agenda wordt uitvergroot.

De agenda is het basisschema dat in samenspraak met Sardes is opgesteld. In de bijlage vind je een voorbeeld. De onderdelen van de BSA-les liggen vast in dit basisschema. Daarbinnen is variatie mogelijk, afhankelijk van het specifieke doel van de les.

Per onderdeel van de agenda wordt het specifieke leerdoel aangegeven: datgene wat de leerlingen moeten kunnen na dit onderdeel. De leerkracht kan dit omschrijven door steeds te beginnen met de woorden 'je kunt...' Een specifiek doel maakt het ook mogelijk om bij de nabespreking te controleren of dit doel op efficiënte wijze is bereikt.

De terugblik vindt bij voorkeur aan het einde van elk lesonderdeel plaats. Hierna kondigt de leerkracht de volgende activiteit aan.

Het doornemen van de agenda is vooral aan de leerkracht, bedoeld om de leerlingen te richten op wat ze gaan leren. Ter afwisseling kan een leerling de agenda behandelen. Zo leren ze presenteren en bewust nadenken over de agenda.

Bijlagen:

Bijlage 1: voorbeeldagenda

Bijlage 2: Hand-out Sardes over de agenda

2.4 Agenda, bijlage 1

Voorbeeldagenda

Agenda groep [...] **voor [datum]**

De leestafel:

Je kunt open vragen stellen.

Je kunt een keuze maken tussen twee artikelen op basis van de lead.

De agenda doornemen:

Je kunt vertellen wat je vandaag gaat leren.

Woordenschat deel 1:

Je kunt verwoorden waar de tekst van Nieuwsbegrip/De Week over ging.

Je leert vijf nieuwe woorden bij 'Het verhaal van onze chocolade'

1. de periode 2. kostbaar 3. vervolgens 4. grondige 5. verwerken

Kern:

Je kunt iets vertellen over chocolade wat je daarvoor nog niet wist.

Je kunt een afweging maken welke site het meest geschikt is om je vraag te beantwoorden.

De boekenclub:

Je kunt redenen noemen waarom een boek je aanspreekt.

Woordenschat deel 2:

Je kunt de eerder geleerde woorden in een zin gebruiken.

Terugblik:

Je kunt aangeven wat je vandaag hebt geleerd.

Vooruitblik/Huiswerk:

Je kunt vertellen wat je voor de volgende keer moet doen.

2.4 Agenda, bijlage 2

Hand-out Sardes De agenda

Doelen:

- Effectiviteit verhogen
- Kinderen oriënteren op activiteiten en taken
- Kinderen bewust maken van doelen
- Kinderen structuur bieden (zo werken wij)
- Opbrengst in beeld brengen (einde les)
- Opbrengstgerichte cultuur stimuleren

Afspraken:

- De agenda is een vast onderdeel van elke les.
- De agenda is tijdens de hele les duidelijk zichtbaar voor alle leerlingen.
- De onderwerpen en doelen op de agenda zijn helder en concreet geformuleerd.
- De leerkracht neemt de agenda expliciet door met de kinderen en vraagt daarna of de kinderen het ermee eens zijn.
- Aan het einde van de les komt de leerkracht op de agenda terug: wat hebben we geleerd? Hebben we alles gedaan?

2.5 Woordenschat

Het BSA-team is in het schooljaar 2012-2013 aan de slag gegaan met een vernieuwing van de kern van dag 1. Het semantiseren van woorden maakt deel uit van deze nieuwe aanpak, we willen dit onderdeel koppelen aan de introductie van de leestekst. De nieuwe werkwijze wordt dit jaar uitgeprobeerd, aan het eind van dit schooljaar geëvalueerd en vervolgens opgenomen in de volgende editie van dit ABC. Wil je meer weten over de nieuwe aanpak, kijk dan in het hoofdstuk Kern dag 1.

De didactiek van woordenschat voor de BSA is ontleend aan het boek 'Met woorden in de weer' van Van den Nulft en Verhallen*. Het aanbod is verdeeld in twee categorieën: schooltaalwoorden en inhoudswoorden.

Schooltaalwoorden zijn vooral algemene abstracte begrippen als functie, gevolg of afleiden en voegwoorden als tenzij of desondanks. Leerlingen hebben deze woorden nodig om nieuwe informatie te kunnen verwerven en verwerken, maar ook om taal in een wat formelere context (buiten school) te begrijpen.

Inhoudswoorden zijn woorden met een 'rijke' betekenis: zelfstandige naamwoorden, bijvoeglijke naamwoorden en werkwoorden.

In het algemeen worden inhoudswoorden in de eerste les van de week aangeboden en de schooltaalwoorden in de tweede les van de week. Op de BSA bieden we schooltaalwoorden op een andere manier aan dan inhoudswoorden.

* *Meer informatie over 'Met woorden in de weer' van Van den Nulft en Verhallen vind je in de literatuurlijst achterin dit ABC.*

Inhoudswoorden semantiseren (tijdens les 1)

Doel:

Kinderen kennen het woord actief: ze kunnen een betekenis van het woord geven. Bij een betekenisomschrijving kunnen ze het woord noemen. De inhoudswoorden worden ook op deze manier getoetst.

Tijdsduur:

10 minuten

Werkwijze:

De leerkracht bekijkt de leestekst van de les (zie hoofdstuk 2.7 Kern) en selecteert hieruit vijf inhoudswoorden. De leerkracht selecteert volgens de criteria frequentie, nut en pregnante context (Verhallen)*. Dus kies vooral woorden die veel worden gebruikt en woorden die de kinderen nodig hebben om de inhoud van de tekst goed te kunnen begrijpen. Je kunt ook een woord kiezen omdat de betekenis ervan juist in deze context zo goed naar voren komt.

Schrijf voorafgaand aan de les de vijf woorden én hun betekenis op een flip-over. Maak vervolgens voorbeeldzinnen met deze inhoudswoorden en verwerk deze zinnen in het huiswerkblad dat de leerlingen na de les mee krijgen.

Tijdens de les semantiseert de leerkracht de vijf geselecteerde woorden, ofwel: je legt de woorden op een heldere manier uit, in hun context en je vertelt hoe je het woord kunt gebruiken. Geef bij elk woord een korte omschrijving van de betekenis.

Maak bij je uitleg gebruik van 'de drie uitjes van Verhallen'*: uitleggen, uitbeelden en uitbreiden. Uitleggen: helder omschrijven. Uitbeelden: concreet maken (laat een foto zien, neem een voorwerp mee). Uitbreiden: vertel wat je met het voorwerp kunt doen. Op de BSA voegen we een vierde uitje toe: uitproberen. Geen een opdracht waarbij de kinderen het nieuwe woord kunnen uitproberen.

Probeer het woord bij het omschrijven zoveel mogelijk terug te laten keren in verschillende verschijningsvormen. Denk aan: meervoud, bijvoeglijk gebruik, verschillende werkwoordsvormen, als tegenstelling van..., noem synoniemen, enzovoort. De verschijningsvormen worden ook zoveel mogelijk op de flip-over geschreven.

Het is vooral de leerkracht die de woorden aanbiedt. Interacties van leerlingen zijn wenselijk, maar alleen als ze kort en krachtig zijn. Gebruik hiervoor de techniek 'Bliksembeurt' uit het boek *Teach Like a Champion**.

Op het huiswerkblad dat de kinderen mee naar huis nemen, staat de betekenis van de vijf woorden omschreven. Ook staan er vijf voorbeeldzinnen. De kinderen maken als huiswerk een eigen zin met het nieuw geleerde woord. Het huiswerkblad wordt ook gebruikt om de betekenis van de woorden te oefenen voor bijvoorbeeld een toets.

* *Meer informatie over 'Met woorden in de weer' van Verhallen en over 'Teach like a champion' van Doug Lemov (2012) vind je in de literatuurlijst achterin dit ABC.*

Schooltaalwoorden semantiseren (tijdens les 2)

Doel:

Passief: De kinderen herkennen en begrijpen de betekenis van een woord, wanneer het in een zin staat.

Tijdsduur:

10 minuten

Werkwijze:

De leerkracht bekijkt voorafgaand aan de les de leestekst van die week en selecteert hieruit vijf schooltaalwoorden. Ook hierbij maak je gebruik van de hierboven genoemde selectiecriteria.

Probeer zoveel mogelijk woorden mee te nemen uit de selectie van posterprojectwoorden voor PO en VO. Je kunt ze vinden en de blauwe mappen in de kast aan de Kaap Hoorndreef en op de website van de CED-groep 'posterproject voor VO en PO' (www.webwinkel.cedgroep.nl en www.taaluniersum.org zoekwoord: posterproject)

Schrijf voorafgaand aan de les de vijf schooltaalwoorden en hun betekenis op een flip-over. Maak ook zinnen met deze woorden waaruit de betekenis van het schooltaalwoord blijkt.

Tijdens de les blik de leerkracht eerst terug op de tekst van de vorige les, waarin de inhoudswoorden werden behandeld. De zinnen waarin de geselecteerde schooltaalwoorden voorkomen worden genoemd. Dan semantiseert de leerkracht de woorden. De werkwijze bij het semantiseren van schooltaalwoorden is dezelfde als bij inhoudswoorden.

De zinnen op de flip-over worden ook als huiswerkzin gebruikt, om de schooltaalwoorden te semantiseren. De leerkracht maakt vervolgens als huiswerk vijf nieuwe zinnen, waarin betreffende schooltaalwoord is weggelaten. Leerlingen moeten kiezen welk woord in welke zin past.

Een andere huiswerkopdracht kan zijn: zoek op internet een goede zin, waarin het schooltaalwoord staat met dezelfde betekenis.

Kinderen leren het schooltaalwoord dus vooral passief!

In bijlage 3 bij dit hoofdstuk vind je een voorbeeld van een huiswerkvel met schooltaalwoorden. Vanaf volgend schooljaar breiden we dit ABC uit met meer informatie over huiswerk. Dat vind je in hoofdstuk 1.10.

Om schooltaalwoorden te verduidelijken en de kinderen verbanden in de tekst te laten zien, is onderstaand schema nuttig. Je vindt het op www.nieuwsbegrip.nl:

<i>Verband/relatie</i>	Signaalwoord
<i>Oorzaak of reden</i>	door(dat), daardoor, zodat, vanwege, omdat, want, immers, wegens, namelijk, dan ook
<i>Gevolg</i>	zodat, daardoor, daarom, dus, dit leidt tot, waardoor
<i>Opsomming</i>	ook, en, verder, bovendien, daarnaast, tevens, voorts, niet alleen... maar ook ..., zowel... als..., vervolgens, enzovoort
<i>Doel</i>	om... te, opdat, daartoe, voor, met de bedoeling te
<i>Middel</i>	door te, door middel van, met behulp van, met, daarmee, op die/deze manier
<i>Tegenstelling</i>	maar, daarentegen, toch, hoewel..., toch..., desondanks, echter, integendeel, enerzijds...anderzijds, desalniettemin
<i>Voorbeeld</i>	zoals..., (als ...) wat blijkt uit..., bijvoorbeeld, onder wie, onder meer
<i>Voorwaarde</i>	als, indien, op voorwaarde dat, mits, tenzij
<i>Samenvatting of conclusie</i>	dus, kortom, samenvattend
<i>Tijdsaanduiding</i>	Sinds, na, ondertussen, intussen, terwijl

Consolideren

Tijdsduur:

5 minuten

Werkwijze:

Consolideren, ofwel het verwerken van de aangeboden woorden, kan op verschillende manieren:

- In bijlage 5 van dit hoofdstuk vind je ideeën voor consolideerspelletjes. Voor meer bruikbare ideeën kun je het boek 'Met woorden in de weer' van Van den Nulft en Verhallen* raadplegen. (*zie voor meer informatie de literatuurlijst achterin dit ABC).
- Bijzondere huiswerkzinnen kun je tijdens de les in de groep bespreken
- Werk met woordkaartjes. Op de ene kant van het kaartje staat het woord, op de andere kant de betekenis. Leerlingen kunnen hiermee individueel of in tweetallen oefenen. De woordkaartjes kunnen voor diverse spelletjes worden gebruikt.
- De nieuwe woorden kun je later, in een andere leestekst van de kern, opnieuw laten terugkeren, zodat ze in een andere context nogmaals aan de orde komen.
- Moedig de kinderen aan de woorden ook thuis te leren met behulp van woordkaartjes of met behulp van het programma www.WRTS.nl.
- Betrek ouders tijdens een ouderbijeenkomst bij het consolideren van de woorden. Zij kunnen hun kind overhoren of hen helpen bij het maken van voorbeeldzinnen.

Controleren

De actieve beheersing van de geleerde inhoudswoorden en de passieve beheersing van de schooltaalwoorden worden periodiek getoetst. Hulpmiddelen hierbij zijn de huiswerkbladen, eventueel de woordkaartjes en een woordenlijst met alle woorden die in deze periode zijn aangeboden.

In het schooljaar 2012-2013 wordt gewerkt aan vernieuwing van de toetsen.

Werkwijze:

De toets bevat twintig van de in totaal zestig aangeboden woorden. Tien inhoudswoorden worden actief getoetst en tien schooltaalwoorden worden passief getoetst. Bij de inhoudswoorden wordt een betekenis gevraagd bij een woord en omgekeerd: een woord gevraagd bij de omschrijving van een betekenis. De leerlingen moeten de schooltaalwoorden op de juiste wijze invullen in zinnen of in een verhaal.

Een andere opdracht kan zijn een schooltaalwoord te koppelen aan de betekenis (zie het voorbeeld hieronder). Verbind het woord met de juiste betekenis

1. gelden als	a. zorgen dat iets blijft bestaan
2. blijken	b. verplicht laten betalen
3. heffen	c. in het voordeel van
4. variëren	d. wordt bekeken (beschouwd) als
5. stand houden	e. wisselen, steeds iets anders zijn
6. het belang van	f. duidelijk zijn, te merken zijn

De normering voor de toets is voor alle leerlingen in alle groepen gelijk. Per fout antwoord wordt 1 punt van de 10 afgetrokken. Verkeerd gebruik van lidwoorden is een halve punt aftrek. Daarnaast kunnen kinderen bonuspunten verdienen via een bonusopdracht. Met de bonusopdracht kan maximaal 1 punt extra worden verdiend.

Materialen:

Flip-over

Woordkaartjes

Woordenlijst

www.WRTS.nl

Huiswerkbladen

De overige materialen vind je in de bijlagen aan het eind van dit hoofdstuk.

2.5 Woordenschat, bijlage 1

*Werkwijze inhoudswoorden van Sardes
(WS en BL n.a.v. Nieuwsbegrip, les 1)*

Vorbereiding: tekst maken, woorden selecteren

Lees de Nieuwsbegriptekst van de week. Maak een aantekening van de drie nieuwe woorden uit deze tekst die in de reguliere klas zijn behandeld.

Zoek een tekst op internet over hetzelfde thema van Nieuwsbegrip. Pas de tekst eventueel aan, aan het niveau van de kinderen. Zorg ervoor dat de tekst niet langer is dan 300 woorden. Bedenk hoe je deze tekst gaat inleiden.

Selecteer vijf inhoudswoorden uit de tekst die je aan de kinderen wilt leren. Zoek bij één of twee woorden een afbeelding en print die op een apart vel. Bedenk hoe je de vijf geselecteerde woorden gaat aanleren. Denk aan de drie uitjes: uitbeelden, uitleggen, uitbreiden. Leg de woorden en de uitleg vast in je woordenschatregister (exceldocument). Maak van de tekst een kopie voor iedere leerling.

Uitvoering: tekst lezen, werken met woorden

Herinner de kinderen aan de Nieuwsbegrip-tekst die zij in de reguliere klas hebben behandeld. Praat over de drie woorden (consolideren) die zij hebben geleerd en ga na of zij de betekenis nog weten (controleren).

1. *Voorbewerken* van vijf nieuwe woorden: Leid de nieuwe tekst in.
2. *Semantiseren*. Gebruik tijdens je inleiding de nieuwe woorden en geef bij elk ervan een korte omschrijving. Herhaal de woorden enkele keren.
Begrijpend lezen. Lees vervolgens de tekst met de kinderen. Volg hierbij het stappenplan van Nieuwsbegrip. Sta stil bij de nieuwe woorden. Model het gewenste leesgedrag (voorspellen, vooruitlezen, teruglezen etc.). Vat de tekst na het lezen samen, samen met de leerlingen. Bespreek welke nieuwe informatie deze tekst bevatte.
3. *Consolideren*. Doe een korte consolideringsoefening met de kinderen. Gebruik naast de nieuwe woorden eventueel ook woorden uit eerdere lessen.
4. *Controleren* passieve kennis: Noem de nieuwe woorden en vraag de kinderen te omschrijven wat de woorden betekenen.
Controleren actieve kennis: Geef een omschrijving en vraag de kinderen om het juiste woord te noemen.

2.5 Woordenschat, bijlage 2

*Werkwijze schooltaalwoorden van Sardes
(WS en BL n.a.v. Nieuwsbegrip, les 2)*

Vorbereiding: schooltaalwoorden selecteren

Lees de Nieuwsbegriptekst van de week. Selecteer vijf schooltaalwoorden die je met de kinderen wilt behandelen. Bedenk hoe je ze gaat uitleggen. Zoek voor elk woord één of twee goede voorbeeldzinnen op het internet. Leg de woorden en de uitleg vast in je woordenschatregister (excelbestand). Zorg dat er voor elke leerling een kopie van de Nieuwsbegriptekst aanwezig is.

Uitvoering: tekst lezen, werken met woorden

1. *Vorbewerken.* Herinner de kinderen aan de Nieuwsbegriptekst die zij in de reguliere klas hebben behandeld. Praat over de drie woorden (consolideren) die zij hebben geleerd en ga na of zij de betekenis nog weten (controleren). Zeg dat je nu speciaal op een aantal andere woorden gaat letten. Laat de leerlingen de tekst een keer voor zichzelf lezen.
2. *Semantiseren.* Noem het woord dat je wilt semantiseren, geef de betekenis en lees met de leerlingen de betreffende paragraaf. Model zo nodig het gewenste leesgedrag (voorspellen, vooruitlezen, teruglezen etc.). Laat de kinderen voorbeelden bedenken van andere zinnen waarin ze het betreffende schooltaalwoord gebruiken.
3. *Consolideren.* Doe een korte consolideringsoefening met de kinderen. Gebruik naast de schooltaalwoorden ook de inhoudswoorden uit de vorige les.
4. *Controleren* passieve kennis. Noem de nieuwe woorden en vraag de kinderen te omschrijven wat de woorden betekenen.
Controleren actieve kennis: Geef een omschrijving en vraag de kinderen om het juiste woord te noemen.

2.5 Woordenschat, bijlage 3

Voorbeeld huiswerkblad inhoudswoorden

Inhoudswoorden bij de tekst aardolie

Woord 1: aardolie, de

Betekenis: belangrijke vloeistof die uit de aarde komt en waarvan veel dingen worden gemaakt, zoals benzine, plastic, asfalt, medicijnen

Voorbeeldzin: Veel aardolie wordt uit de grond gehaald in de Arabische landen, zoals Libië.

Eigen zin: _____

Woord 2: booreiland, het

Betekenis: eiland dat mensen op zee hebben gebouwd om naar olie of gas te boren

Voorbeeldzin: Toen er brand uitbrak, heeft de oliemaatschappij alle werknemers van het booreiland geëvacueerd.

Eigen zin: _____

Woord 3: importeren

Betekenis: spullen vanuit het buitenland het eigen land binnen brengen

Voorbeeldzin: België importeert veel elektrische apparaten.

Eigen zin: _____

2.5 Woordenschat, bijlage 4

Voorbeeld huiswerkblad schooltaalwoorden

Schooltaalwoorden bij de tekst Middeleeuwen

Woord 1: afstaan
 Betekenis: iets van jezelf aan iemand anders geven
 Voorbeeldzin: Dankzij het vrijwillig afstaan van bloed worden levens gered en patiënten geholpen.

Woord 2: naarmate
 Betekenis: naar verhouding dat (geeft een verhouding aan, voegwoord)
 Voorbeeldzin: Naarmate kinderen beter lezen en meer lezen, kunnen ze meer en makkelijker leren.

Woord 3: de toestroom
 Betekenis: een hoeveelheid of aantal mensen dat naar iets toegaat
 Voorbeeldzin: Hotels profiteren van de toestroom van toeristen door hun prijzen flink te verhogen.

Woord 4: belegeren (het beleg, belegerd)
 Betekenis: met een leger omsingelen
 Voorbeeldzin: Leningrad werd gedurende vele maanden belegerd door de Duitse troepen.

Woord 5: inzicht
 Betekenis: het moment waarop je gaat begrijpen hoe iets zit, het begrip
 Voorbeeldzin: Ze hebben totaal geen inzicht in hun financiële situatie.

Vul het juiste woord in. Kies uit: afstaan, naarmate, de toestroom, belegeren, inzicht

1. De leerkracht wilkrijgen in wat de leerlingen het liefst lezen.
2. De burgemeester van Amsterdam maakt zich zorgen om de van illegale vluchtelingen in zijn stad.
3. De oude man moest zijn hond, omdat huisdieren verboden zijn in het verzorgingshuis.
4.mijn vader ouder werd, werd hij vriendelijker.
5. De Gazastrook wordt nog steeds.....door Israël.

2.5 Woordenschat, bijlage 5

Consolideerspelletjes 'Met woorden aan de gang'

Om woordenschatontwikkeling te bevorderen, is het belangrijk dat de nieuwsgierigheid van kinderen naar woorden wordt gestimuleerd. Een van de manieren om dit te doen is door op een speelse manier dagelijks met woorden bezig te zijn. In deze bijlage is een reeks spelletjes en activiteiten uit de praktijk verzameld waarbij leerlingen met woorden aan de gang gaan. Deze speelse activiteiten dragen ertoe bij dat de groep een plek wordt waar kinderen veel met woorden bezig zijn, nieuwsgierig worden naar woorden en worden uitgedaagd nieuwe woorden te leren.

Woordenschatontwikkeling vraagt een aanpak langs meerdere wegen. Alleen met woordenspelletjes bezig zijn is niet genoeg. Leerkrachten leren kinderen ook expliciet woorden aan en leren kinderen hoe ze zelf de betekenis van woorden kunnen achterhalen wanneer ze teksten lezen of ernaar luisteren. Aandachtspunten hiervoor zijn elders uitgewerkt.

1. Galgje

Dit kan op verschillende manieren: De leerkracht speelt met een doelwoord 'galgje' tegen de klas. Ook kan een leerling op het bord 'galgje' spelen tegen de klas. Maar het kan ook in tweetallen, zodat alle leerlingen tegelijkertijd aan de gang kunnen gaan.

2. Woorden doorfluisteren

Woord of zin doorfluisteren. Een variant is dat alle leerlingen na het doorfluisteren een tekeningetje van het woord maken. Heeft iedereen hetzelfde getekend?

3. Rugschrijven

Schrijf een woord van de woordmuur op de rug van iemand anders. Kan die raden welk woord het is?

4. Samen zinnen maken

De leerkracht begint met het eerste woord en schrijft dit op. Daarna mogen de kinderen achtereenvolgens een woord toevoegen, de leerkracht schrijft het er telkens bij. Het moet wel een goede zin blijven.

5. Associëren

Waar denk je aan bij het woord ...? Bij een woord heel snel associaties geven.

6. Sorteren

Leerlingen sorteren een serie woorden in rijtjes die 'bij elkaar horen'. Ze mogen zelf criteria bedenken waarop ze sorteren. Bijvoorbeeld: doewoorden, woorden die gevoel uitdrukken, woorden waar je 'de' voor kan zetten, woorden die vrolijkheid uitdrukken, deftige of ordinaire woorden, enzovoort.

7. Welke woord hoort er niet bij?

Rijen met woorden, die met elkaar te maken hebben. Eén woord hoort er niet bij. Welk woord? Waarom hoort het er niet bij?

8. *Woorden memory*

De leerkracht maakt een set kaartjes. Op de helft van de kaartjes worden woorden geschreven. Op de andere helft van de kaartjes wordt een plaatje van de woorden geplakt (makkelijker variant) of wordt een definitie van het woord geschreven. Tijdens het spel liggen de kaartjes met de achterkant naar boven. De leerlingen draaien om beurten twee kaartjes om en zoeken naar kaartjes die bij elkaar horen. Wie de meeste heeft, heeft gewonnen. (Dit is een spel voor kleine groepen van 2-5 leerlingen.)

9. *Het woord in een zin*

Zinnetjes maken met een bepaald woord. Wie maakt de langste zin met het woord? Wie maakt een zin waaruit duidelijk wordt wat het woord betekent?

10. *Het woord niet gebruiken*

Een afbeelding beschrijven zonder het woord te noemen.

11. *Maak het af*

Onvolledige woorden verder invullen zoals bijvoorbeeld 'b..r'. Meerdere oplossingen zijn mogelijk: beer, bier, boor, buur, boer. Kennen we de woorden?

12. *Songfestival*

Maak een rap of een kort lied met de woorden van de woordmuur (in duo's of groepjes).

13. *Pictionary: woorden tekenen*

Teken een woord, de anderen raden wat het is.

14. *Woord raden door vragen stellen*

Eén van de leerlingen neemt een woord in gedachten, de andere leerlingen stellen vragen, die alleen met 'ja' en 'nee' mogen worden beantwoord. Door het stellen van vragen probeert de groep erachter te komen om welk woord het gaat.

15. *Nuttige voorwerpen*

Leerlingen 'het nuttigste voorwerp dat thuis wordt gebruikt' mee laten nemen naar school en laten vertellen wat het is en waarom dit voorwerp is gekozen.

16. *Woorden gebruiken in een verhaal*

Leerling vertelt gedurende een minuut een verhaaltje waarbij hij/zij zo veel en vaak mogelijk de woorden van het bord gebruikt. De kinderen van de klas tellen hardop mee als een woord gezegd is.

17. *Drama*

Maak een kort toneelstukje of interview waarin een aantal gegeven woorden van de woordmuur zo vaak mogelijk voorkomen.

18. Woordbingo

De leerkracht heeft een set enkele kaartjes van de te leren woorden (ongeveer 20). Op het bord staan de te leren woorden geschreven. De leerlingen schrijven op een blaadje vijf doelwoorden, die ze zelf mogen kiezen. De leerkracht kiest willekeurig een kaartje uit de stapel en leest de betekenis voor (c.q. wijst het aan, doet het voor). De leerlingen moeten de woorden herkennen en aanstrepen als dat woord op hun blaadje staat. Welke kinderen hebben als eerste alle woorden aangestreept? Die mogen 'BINGO' roepen!

19. Kruiswoordpuzzels

Bestaande kruiswoordpuzzels voor kinderen maken of zelf een kruiswoordpuzzel maken.

20. Woordzoekers

Bestaande woordzoekers voor kinderen maken of zelf een woordzoeker maken. Zinnen maken met de woorden die je in de woordzoeker gevonden hebt.

21. Woordslangen maken

Met letters: chimpansee – egel – leeuw – wasbeer – ree (dieren). Met woorddelen: paardenstal – staldeur – deurmat – matglas – glaswerk – werkman.

22. Ik ga op vakantie en ik neem mee...

Herhalen van de woorden van de voorgangers en zelf een nieuw woord toevoegen.

23. Wat is het verschil?

De leerkracht noemt twee voorwerpen die op elkaar lijken en vraagt aan de leerlingen: 'Wat is het verschil tussen ...?'. Bijvoorbeeld: 'Wat is het verschil tussen een glas en een kopje?'

24. Invuloefening

De leerkracht schrijft een aantal zinnen op papier waarin de leerlingen de juiste woorden in moeten vullen.

25. Ren je rot

De leerkracht vertelt iets waars/onwaars bij een woord. Er zijn twee vakken. De kinderen lopen/rennen naar het juiste vak.

26. Husselen

Letterkaartjes door elkaar op tafel leggen. Welke woorden kunnen we met deze letters maken?

27. Vragenspel

De leerkracht vraagt bij een woord aan de leerling: 'Wat kun je doen met ...?'

28. Maak zelf quizvragen rond de woorden van de woordmuur.

De vragen worden verzameld en de quiz wordt gespeeld met de hele klas.

29. Woordenschrift

In halve schriftjes noteren de leerlingen per bladzijde bovenaan een woord (zelfstandige naamwoorden altijd met lidwoord!). Ze schrijven er de betekenis onder, maken een bijbehorende tekening of zoeken bijbehorende plaatjes.

30. Mijn eigen woordendoosje

Leerlingen verzamelen uit teksten die ze lezen woorden die ze mooi, bijzonder of moeilijk vinden. Ze schrijven de woorden op en stippen ze in hun eigen woordendoosje. Leerlingen praten met elkaar over de woorden in hun doosje. De leerkracht besteedt klassikaal aandacht aan de woorden in de doosjes.

2.6 Kern dag 1

De BSA kent drie soorten kernen: dag 1, dag 2 en dag 3.

De kern van dag 1 is gericht op het begrijpend lezen van een aangeboden tekst. Tijdens de kern van dag 2 zoeken leerlingen aanvullende informatie bij de tekst. Tijdens de kern van dag 3 presenteren de leerlingen de uitkomsten van hun onderzoek. De kern van dag 3 is alleen voor de BSA-VO.

Vernieuwing

Het team van de BSA werkt momenteel aan een vernieuwing van de kern van dag 1, het lesonderdeel waarin begrijpend lezen van een tekst centraal staat.

Leerlingen op de BSA blijken in de praktijk hun leesgedrag niet automatisch aan te passen wanneer zij de inhoud van de tekst niet goed begrijpen.

De afgelopen jaren hebben de leerkrachten van de BSA tijdens de kern van dag 1 vooral gebruik gemaakt van 'modeling'. Leerkrachten doen daarbij hardop voor hoe zij, bij het lezen van een moeilijke tekst, de tijd en de rust nemen om terug te lezen, langzamer te lezen, aandachtiger te lezen of om bewust een leesstrategie in te zetten.

Uit ervaring in de BSA-praktijk lijken leerlingen niet altijd te beseffen wat zij kunnen leren van het modelen. Daardoor zijn ze soms weinig betrokken, zeker wanneer het modelen veel tijd in beslag neemt. Bij situaties waarin zij zelfstandig lezen (tijdens de leestafel, tijdens het onderzoek, als ze lezen voor school) passen zij dit gedrag onvoldoende toe.

Naar aanleiding van deze ervaringen wordt het didactisch model van de BSA vanaf het najaar van 2012 aangescherpt. Docenten voeren in de loop van het schooljaar 2012-2013 stap voor stap de nieuwe werkwijze in en toetsen het 'actief integraal lezen' in de praktijk van hun groep. Nieuw is bijvoorbeeld ook dat het semantiseren van inhoudswoorden onderdeel wordt van een prikkelende introductie van de tekst.

Na evaluatie zal het curriculum worden aangepast. In de bijlagen 3, 4 en 5 vind je meer informatie over de nieuwe werkwijze.

Kern dag 1

De kern van dag 1 is gericht op het begrijpend lezen van een aangeboden tekst.

Doel:

- Kinderen durven een tekst aan.
- Kinderen lezen de tekst kritisch. Je bent niet tevreden als je niet begrijpt wat je leest.
- Leerlingen achterhalen zelf de betekenis van woorden.
- Leerlingen zetten de leesstrategieën uit Nieuwsbegrip in om de tekst te begrijpen. Deze strategieën zijn: voorspellen, ophelderend van onduidelijkheden, samenvatten, vragen stellen, het herkennen van relaties of verwijswoorden. En binnen een alinea of tussen alinea's structuren benoemen zoals: oorzaak/gevolg, verwijzingen, probleem/oplossing, volgorde, opsommingen, tegenstelling/overeenkomsten.

- Kinderen kunnen verbanden leggen tussen hun eigen wereld en de buitenwereld.
- Kinderen hebben een kritische houding ten opzichte van het 'voor waar aannemen' van informatie.

Tijdsduur:

40 - 45 minuten

Leerlijn/niveaus:

De kern van dag 1 kent een opbouw in moeilijkheidsgraad op drie manieren: het niveau van de teksten, de lengte van de teksten en de wijze van modellen.

- Het niveau van de teksten die we gebruiken kent een opbouw van makkelijk in groep 6 (Nieuwsbegrip niveau B of Winkler Prins junior) naar moeilijk in het voortgezet onderwijs (Nieuwsbegrip niveau C of Winkler Prins student).
- De lengte van de teksten van kern dag 1 varieert:
 - in groep 6 en 7: ca. 350 woorden
 - in groep 8: ca. 450 woorden
 - in het VO: ca. 550 woorden
- Modellen is een werkvorm die we gebruiken tijdens het lezen van de tekst van de kern van dag 1. Bij het modellen vertel je hardop wat er tijdens het leesproces in jouw hoofd gebeurt. Afhankelijk van de groep, model je zelf of laat je leerlingen ook modellen. We hanteren hiervoor onderstaande leerlijn:

	Groep 6	Groep 7	Groep 8	VO
Aanvang schooljaar beginnen met:	Modellen door lkr	Lkr modelt een stuk tekst	Lkr modelt stuk tekst	Lkr/lln modellen samen een stuk tekst
	Samen tekst lezen (modelmomenten in de tekst)	Lln leest zelf tekst uit en lkr modelt na	Lln modelt een stukje en lkr modelt na	Lkr/lln modellen na
Toewerken naar eind schooljaar:	Lln modelt een alinea samen met lkr	Lkr modelt een stukje tekst Lln modelt een stukje tekst voor de groep	Lkr/lln modellen een stuk tekst voor de groep	Lln modellen in tweetallen een stuk tekst
	Lln leest zelf alinea uit en de lkr modelt na	Lkr/lln modellen in tweetallen en lkr modelt na	Lln modellen in tweetallen en lkr modelt na	Lln modellen zelf en lln modellen na

Werkwijze:

De werkwijze van de kern van dag 1 omschrijven we in vier onderdelen. Eerst selecteert de leerkracht een geschikte tekst. Dat gebeurt op basis van een drietal criteria. Vervolgens bereid je het modellen voor. Dan

ga je de tekst in de klas met de kinderen lezen en modelen. Hoe het modelen zou moeten, wordt beschreven aan de hand van voorbeelden. En dan, op basis van de gelezen tekst, bedenken de kinderen vervolgens geschikte onderzoeksvragen voor de kern van dag 2.

1. Het selecteren van de tekst

De leerkracht selecteert een tekst die aansluit bij de inhoud van de Nieuwsbegriptekest van die week. De BSA-tekst moet net een tandje pittiger zijn dan de Nieuwsbegriptekest die ze in de klas hebben gelezen. Bij voorkeur is de tekst een authentieke tekst, uit een authentieke bron zoals een tijdschrift, lesboek of een krant. Het is dus niet de bedoeling dat de leerkracht zelf teksten schrijft. Een tekst aanpassen, zodat hij beter geschikt is voor jouw groep, kan incidenteel wel nodig zijn.

In de tekst moeten minimaal vijf geschikte inhoudswoorden staan en vijf geschikte schooltaalwoorden. Als dit niet het geval is, kun je een aantal woorden aan de tekst toevoegen of aanpassen.

Selectiecriteria: Voor het kiezen van een tekst gelden drie criteria, die aansluiten bij de hoofdoelen van kern dag 1. Met de geselecteerde tekst moet je de strategieën voor begrijpend lezen kunnen oefenen, kinderen meer kennis van de wereld bijbrengen en de tekst moet kinderen motiveren zakelijke teksten te lezen.

Criterium 1: strategieën begrijpend lezen kunnen oefenen

Let bij je keuze op deze strategieën: oriënteren, voorspellen, samenvatten, ophelderen van onduidelijkheden, signaalwoorden, verwijswaarden, verbanden leggen met behulp van signaalwoorden.

Criterium 2: kennis van de wereld bijbrengen

Een tekst voldoet aan dit criterium als hij een van de volgende reacties van kinderen uitlokt: 'Goh, dat wist ik nog niet'. 'Oh, nu snap ik dit eindelijk'. 'Dit vind ik nou echt interessant'. 'Nu weet ik wat ik hiervan vind en kan ik er mijn mening over geven'.

Criterium 3: Leesmotivatie voor zakelijke teksten vergroten

Natuurlijk probeer je aantrekkelijke teksten te selecteren, maar leerlingen moeten ook ervaren dat op het eerste gezicht saai ogende teksten inhoudelijk erg interessant kunnen zijn. De didactiek bepaalt dus of je ook zakelijke teksten 'aan de man' kun brengen. Denk hierbij aan opmerkingen als 'Deze tekst is inderdaad heel interessant, dat dacht ik al'. Gebruik ook de techniek 'Geen Excuses' uit Teach like a champion*. En bedenk welke woorden je meeneemt en welke verbanden je legt bij het modelen van de tekst.

* Meer informatie over 'Teach like a champion' van Doug Lemov (2012) vind je in de literatuurlijst achterin dit ABC.

2. Voorbereiding op het modelen

Nadat je een tekst hebt gekozen, bereid je het modelen voor. De leerkracht beslist welke strategieën worden geoefend en bedenkt hoe deze in het modelen verwerkt kunnen worden. Beperk jezelf en focus op een of twee strategieën. Ook bepaalt de leerkracht welke woorden kunnen worden gesemantiseerd. Maak een versie van je tekst met alleen de titel, de kopjes en de afbeeldingen.

3. Het modelen van de tekst

Modelen is een werkvorm waarbij je hardop vertelt wat er tijdens het leesproces in jouw hoofd gebeurt: je vertelt je leerlingen hoe jij het aanpakt om deze tekst goed te begrijpen. Je doet als het ware de strate-

gieën die jij als geoefende lezer automatisch gebruikt, hardop voor. Afhankelijk van de groep, model je zelf of laat je leerlingen ook modellen (zie de leerlijn hierboven). Hieronder staat een beschrijving van de situatie waarin je zelf modelt.

Fase 1: Voorspellen op basis van titel, kopjes en illustraties

Maak een versie van je tekst met alleen de titel, de kopjes en de afbeeldingen. Zeg de kinderen dat je de tekst gaat lezen net zoals bij Nieuwsbegrip*. Laat eventueel het ‘Stappenplan lezen’* zien. Wat doe je voordat je gaat lezen? ‘Eerst de titel, de kopjes en de plaatjes’.

Model hoe je de inhoud van de tekst voorspelt aan de hand van de titel, de kopjes en de afbeeldingen. Je zegt hardop wat je denkt en je wijst daarbij op je hoofd: “Ik denk dat dit zal gaan over... want...” Een voorbeeld van het modellen met titel, kopjes en afbeeldingen vind je in bijlage 1, aan het eind van dit hoofdstuk.

Variant: Geef de leerlingen het blaadje met de titel, kopjes en afbeeldingen en leg het omgekeerd, met de witte kant boven, op tafel. Laat de kinderen het papier omdraaien en er maximaal tien seconden naar kijken. Vraag ze waar zij denken dat de tekst over gaat en waarom ze dat denken. Benadruk de zaken waar je naar kijkt als je wilt voorspellen waar een tekst over gaat.

Meer informatie over het ‘Stappenplan lezen’ van Nieuwsbegrip vind je in de literatuurlijst achterin dit ABC

Als je alle kopjes en plaatjes hebt besproken, vat je samen: ‘Zo, dus ik denk dat de tekst gaat over... Straks eens kijken of dit klopt. Eerst gaan we een paar belangrijke woorden bij deze tekst leren.’ Semantiseer nu de nieuwe inhoudswoorden (zie ook hoofdstuk 1.6, Woordenschat).

Fase 2 Modellen van het lezen van de tekst:

Model het lezen van de eerste alinea. In bijlage 2 aan het eind van dit hoofdstuk vind je hiervan een voorbeeld. Kom nog even terug op de voorspelling waar de tekst over zou gaan: “Nou, dat gaat dus inderdaad (toch niet) over ... Dat klopt ook wel (niet helemaal) met de titel, dus onze voorspelling klopte (niet helemaal).”

Model eventueel ook de tweede alinea.

Laat kinderen daarna de tekst in groepjes zelf modellen of zelfstandig doorlezen. Geef ze de volgende handvatten mee:

- Lees het kopje (hardop).
- Wat is je voorspelling?
- Lees de tekst (hardop) door.
- Klopte je voorspelling?
- Pas ‘woordhulp’ toe als je het niet kent.
- Probeer goed te begrijpen wat er staat. Vraag of overleg als je er niet uit komt.
- In de hogere groepen: Probeer verbanden in de tekst te ontdekken.
- Vat de alinea voor jezelf samen. In de hogere groepen: wat is de hoofdgedachte van deze alinea?

Fase 3. Na-modellen

Bij na-modellen ga je aan het einde van het zelfstandig lezen, samen nog even na of je voorspelling klopte en of welke zaken of verbanden in de tekst zijn opgevallen. Je vat de tekst met de leerlingen nog even kort samen. Dat kan op verschillende manieren.

Vraag de leerlingen wat ze hebben geleerd over het onderwerp. Zorg ervoor dat alle belangrijke onderdelen genoemd worden.

Vraag de leerlingen om de tekst samen te vatten door bij elk kopje een zin te bedenken.

Vraag de kinderen wat de 'hoofdgedachte' van de tekst als geheel is. Ze moeten dan wel het begrip 'hoofdgedachte' kennen.

Vraag of ze antwoord hebben gevonden op een bepaalde vraag, een vraag die bijvoorbeeld opkwam tijdens de voorspelling.

4 Onderzoeksvragen bedenken

Vanaf groep 7 worden tijdens of meteen na het lezen van de tekst onderzoeksvragen bedacht met de groep. Bij het bedenken van onderzoeksvragen wek je belangstelling van de kinderen voor verdieping van het onderwerp. Je maakt hierbij gebruik van de techniek 'Rekken' uit Teach like a champion*. In het volgende hoofdstuk 'Kern dag 2' vind je uitgebreide informatie over onderzoeksvragen.

Materialen:

De weektekst van de methode Nieuwsbegrip* is digitaal beschikbaar en dient als basis voor het kiezen van de BSA-tekst van de week.

De gekozen BSA-tekst sla je digitaal op en maak je tijdens de les zichtbaar op het digibord. Je print deze tekst als hand-out voor de leerlingen.

Het 'Stappenplan lezen' van de methode Nieuwsbegrip, met de Woordhulp. Je kunt de PDF downloaden. Zoek via Google: 'Stappenplan lezen Nieuwsbegrip' en je vindt de PDF van de CED-Groep.

* *Meer informatie over 'Teach like a champion' van Doug Lemov (2012) vind je in de literatuurlijst achterin dit ABC.*

Bijlagen

Bijlage 1: Voorbeeld modellen

Bijlage 2: Voorbeeld modellen van het lezen van een alinea

Bijlage 3: Actief, integraal lezen, een nieuwe werkwijze uitproberen

Bijlage 4: Didactisch model actief, integraal lezen

Bijlage 5: Activerende, uitdagende werkvormen

2.6 Kern dag 1, bijlage 1

Voorbeeld modellen

Voorbeeld titel: 'Cobra-schilder Corneille overleden'.

Je zegt dan: "O, het gaat over iemand die overleden is, die is doodgegaan. En dat is een schilder, zo te zien. Corneille zal wel zijn naam zijn. Ik ken die naam niet, maar daar zullen we straks wel over lezen. Dat Cobra hier vind ik een beetje gek. Een cobra is toch een soort slang? Zou hij soms slangen geschilderd hebben? Ik ben benieuwd wat ik daarover ga lezen straks."

N.B. Je doet dus alsof je even weinig weet van het onderwerp als de kinderen.

Voorbeeld kopje: 'Waterschade in Nederland'

Dit is een mooi soort kopje om even interactief te benutten. Je zegt: "Waterschade in Nederland. Ah, waterschade, schade door het water, dus het water maakt dingen kapot. Wat zou dat kunnen zijn, wat voor schade zou het water kunnen aanrichten in Nederland?" De kinderen geven wat suggesties, je vraagt even door ("Hoe bedoel je precies?") en speelt soms een opmerking door ("Amr, Yakup zegt dat je je huis helemaal in plastic moet inpakken. Zou dat helpen?")

Voorbeeld afbeelding: landkaartje bij kopje 'Ring van vuur'

Je legt verband tussen het kaartje, het kopje en de titel. Je zegt: "Ring van vuur, nou wat dat met die rampen in Indonesië heeft te maken? Ik heb nog nergens iets over brand gezien. Ja, die vulkanen, daar kan natuurlijk wel brand bij ontstaan, maar een ring van vuur? Wacht eens, op dit landkaartje staat 'Ring of fire', dat is Engels voor 'ring van vuur'. O, dus heeft die ring van vuur misschien te maken hebben met dat gebied op dit kaartje. Kijk maar, want hier ligt Indonesië, in dit gebied."

Voorbeeld onbekend woord:

Als je een 'onbekend woord' tegenkomt, zeg je "hé, wacht even, dit woord ken ik niet. Wat kan ik dan ook weer doen? (Kinderen: "Woordhulp gebruiken") O ja, even kijken, eerst even een stukje verder lezen... OF: even kijken of ik al een stukje van dit woord ken... etc.

Je kunt bij een onbekend woord verschillende dingen doen:

1. Benoemen, maar laten zitten: "Nou, dat woord ken ik niet. Misschien wordt het straks duidelijk als ik wat verder in de tekst heb gelezen."
2. Benoemen en zelf de betekenis geven: "O, dat woord ken ik. Dat betekent vloedgolf. Dat is zo'n enorme golf die uit de zee komt, hoger dan een huis, en die dan alles op het land wegspoelt." OF "Ja, dat heb ik gezien op televisie / daar heb ik wel eens iets over gelezen / dat stond in de krant gisteren. Dat is een soort apparaat waarmee je..."
3. Benoemen en betekenis achterhalen met woordhulp (zie eerder genoemd voorbeeld).
4. Niet benoemen, zelf terloops een synoniem geven en doorgaan.

2.6 Kern dag 1, bijlage 2

Modellen van het lezen van een alinea

Modellen per alinea gaat ongeveer volgens de volgende stappen:

- Lees het kopje (hardop).
- Voorspel waar de alinea over zal gaan.
- Lees de tekst (hardop) door.
- Pas het principe van Stappenplan lezen en Woordhulp van Nieuwsbegrip toe als je een woord niet kent. (zie onder Materialen in hoofdstuk 7)
- Verwoord verbanden die je ontdekt tussen woorden, tekstdelen, andere alinea's, kopjes, etc.

Vat de alinea voor jezelf samen. In de hogere groepen vraag je: wat is de hoofdgedachte van deze alinea? "Wacht even, wat heb ik nu precies gelezen?"

Leg verband met het kopje van de alinea: "Het ging over Gaudi, maar wat zeggen ze nu eigenlijk precies over die man?"

En leg verband met de hoofdtitel van de tekst: "Hij was dus de architect die die kerk in Barcelona, de Sagrada Familia, heeft ontworpen, hij heeft die kathedraal bedacht."

2.6 Kern dag 1, bijlage 3

Actief, integraal lezen, een nieuwe werkwijze uitproberen

Doel:

Het doel van de aanscherping is te bewerkstelligen dat de leerlingen:

- meer betrokken zijn bij het modellen
- meer de gelegenheid krijgen het gemodelde leesgedrag zelf te oefenen
- meer de gelegenheid krijgen een verbinding aan te gaan met de tekst, door hen aansluiting te laten zoeken bij hun eigen kennis, ervaring en interesse
- meer de gelegenheid krijgen hun ervaringen met de tekst te delen met anderen

Overigens zet niet alleen een didactische werkvorm of model leerlingen aan om betrokken en actief te leren en het geleerde toe te passen. Een leerkracht die met bevologenheid, overtuiging en inspiratie lesgeeft en leerlingen weet uit te dagen het beste uit zichzelf te halen, is minstens zo belangrijk.

Tijdsduur:

45 - 50 minuten

Werkwijze:

De werkwijze van de kern dag 1 bestaat uit de volgende vaste onderdelen:

Vorbereiding:

Tekst selecteren

Tekst voorbereiden

Uitvoering:

Tekst introduceren en drie woorden semantiseren

Modellen op maat

Zelf lezen met opdracht

Nabespreken

Hieronder worden alle onderdelen van het 'actief, integraal lezen' tijdens kern dag 1, besproken.

Tekst selecteren

De leerkracht kiest een tekst die:

- Aansluit bij de achtergrondkennis en woordenschat van leerlingen: uitdagend, maar niet té moeilijk
- Aansluit bij de interesse van leerlingen
- Prikkelend is en leerlingen intrinsiek motiveert tot meningsvorming, discussie, verwondering, nieuwsgierigheid, vernieuwd inzicht.
- Authentiek is: selecteer uit bestaande teksten van authentieke (niet-schoolse) bronnen, zoals kranten of tijdschriften

Tekst voorbereiden

De leerkracht selecteert in de tekst enkele (schooltaal)woorden die de leerlingen nog niet kennen. Kijk voor meer informatie over het selecteren van woorden bij het hoofdstuk Woordenschat.

Vervolgens bepaal je welke achtergrondkennis van belang is om de tekst te kunnen begrijpen. Deze kennis zul je tijdens de les bij de leerlingen activeren.

Dan kies je één of misschien twee elementen van de tekst die je zou moeten modelen. Je kunt focussen op taalkundige elementen, op bepaalde woorden, zinnen, alinea's (tekstniveau) of op meer metacognitieve elementen zoals teruglezen, langzamer lezen, aandachtiger lezen, inzetten leesstrategie.

Tekst introduceren

Aan het begin van de kern van dag 1 introduceer je de tekst in je groep.

Doel:

- Nieuwsgierigheid van de leerlingen wekken
- Door een activerende, uitdagende werkvorm te kiezen, wordt de tekst verbonden met de achtergrondkennis van de leerlingen én hun persoonlijke ervaringen met het onderwerp van de tekst.

Tijdsduur:

Maximaal 15 minuten, inclusief het aanbieden van drie nieuwe woorden

Werkwijze:

Voor de introductie van de tekst kies je een werkvorm die leerlingen activeert en uitdaagt. Dit soort werkvormen en opdrachten voldoen aan de volgende voorwaarden:

- De opdracht activeert alle leerlingen tegelijk
- De opdracht vraagt om een concreet resultaat
- De opdracht is afgebakend in omvang en tijd
- De leerkracht kan snel zien of horen of en hoe leerlingen de opdracht uitvoeren
- De opdracht dwingt een hoog denkniveau af
- De opdracht laat een verbinding leggen met de eigen kennis, ervaring of mening van leerlingen
- De opdracht vormt een routine, want hij wordt altijd op dezelfde manier uitgevoerd
- De opdracht sluit aan bij technieken: 'rekken' en 'goed is goed' en 'weet niet bestaat niet' uit het boek *Teach Like a Champion**.

Voorbeelden:

- Schrijf op: welke hulpmiddelen ken je die gehandicapte sporters op de Paralympics gebruiken?
- Zeg tegen je buurmens in één zin of woord: waarom kan het belangrijk zijn om de Paralympics te organiseren?
- Pingpong (noem om de beurt met je buurmens): minimaal 10 sporten die op de Paralympics worden beoefend

Semantiseren van woorden

De leerkracht biedt drie nieuwe inhoudswoorden of schooltaalwoorden aan zoals beschreven in het hoofdstuk Woordenschat, op een vlotte, prikkelende manier. Hierbij geeft de leerkracht altijd een activerende opdracht aan de kinderen, waarbij het nieuwe woord wordt beleefd.

Voorbeelden van opdrachten bij het semantiseren van woorden, vind je in bijlage 4 achterin dit hoofdstuk.

Later in de les lezen de leerlingen de tekst zelf. Tijdens het zelfstandig lezen strepen ze woorden aan die ze nog niet kennen. De twee vaakst genoemde woorden semantiseert de leerkracht klassikaal, tijdens de nabespreking.

Modelen op maat

Tijdsduur:

5 tot 10 minuten

Werkwijze:

Modelen hoort nog steeds bij de BSA, maar de nieuwe aanpak wijkt op een aantal punten af.

- De leerkracht zet het modellen slechts kort in, maximaal 10 minuten in groep 6, maximaal minuten in groep 7 en 8. In groep 8 hoeft ook niet altijd in elke les gemodeld te worden, dit gebeurt alleen wanneer daar aanleiding toe is binnen de tekst.
- Het modellen wordt doelgericht gebruikt voor een stukje tekst dat voor de leerlingen problematisch of interessant zou kunnen zijn. Dit hoeft dus niet het begin van de tekst te zijn. Je kunt het modellen ook gebruiken voor een moeilijke alinea of een interessant verband tussen verschillende tekstdelen.
- Uitgangspunt is om leerlingen bewust te laten worden dat er stukjes tekst zijn die meer aandacht behoeven en dat je daar je leesgedrag op aan kunt passen.
- De leerkracht kan ook kiezen voor 'na-modelen'. De leerlingen hebben dan een moeilijker of interessant deel van de tekst eerst al zelf gelezen. De leerkracht laat vervolgens zien hoe hij of zij zo'n stukje tekst zélf aanpakt.
- De leerkracht geeft altijd expliciet aan dát er wordt gemodeld en met welk doel. Vertel dus: Dat dit modellen bedoeld is om te laten zien hoe je zo'n moeilijk of interessant stukje tekst aan kunt pakken. Waarom je juist dit stukje tekst hebt gekozen om te modellen en wat de kinderen daarvan kunnen leren. Dat het belangrijk is dat zij dit zelf ook doen als zij zelfstandig lezen (zowel binnen als buiten school).

Zelf lezen met activerende, uitdagende opdracht

Tijdsduur:

15 minuten

Werkwijze:

Het is vanzelfsprekend dat BSA-leerlingen als ze zelfstandig een tekst lezen, altijd:

- Moeilijke woorden onderstrepen en op een blaadje noteren

- Vraagtekens zetten bij stukjes tekst waar ze zelf niet uitkomen
- Op een blaadje te noteren welke onderzoeksvragen bij ze opkomen tijdens het lezen van de tekst.

Daarnaast krijgen de leerlingen altijd van de leerkracht een leesopdracht.

Deze leesopdrachten:

- doen een beroep op de actieve verwerking van de tekst; zonder het lezen van de tekst is het beantwoorden van de vraag niet mogelijk.
- vragen om het maken van een verbinding met de eigen kennis en ervaring; er zit altijd een element in die uitnodigt om na te denken over wat je zelf weet, vindt, wilt, herkent.
- maken een actieve uitwisseling van inzichten mogelijk tijdens de nabespreking; er is niet maar één antwoord mogelijk.
- zijn gericht op een van deze drie doelen:
 1. Uitbreiden van het taalkundig inzicht. Voorbeeld: ‘Maak de alinea’s die volgens jou niets met de tekst-titel ‘Uitgestorven’ te maken hebben rood.’
 2. Uitbreiden achtergrondkennis. Voorbeeld: ‘Welke van de organisaties die in de tekst genoemd worden kende je al wel en welke nog niet? Schrijf ze allemaal op een apart blaadje: groen is wel, rood is niet.’
 3. Versterken persoonlijke verbinding met de tekst. Voorbeeld: ‘Bij welke van de genoemde organisaties ter bescherming van dieren zou jij zelf aangesloten willen zijn en waarom?’

Uitgewerkte voorbeelden van leesopdrachten vind je in bijlage 4 achterin dit hoofdstuk.

Wat doet de leerkracht?

Terwijl de kinderen de tekst lezen en de opdrachten uitvoeren, loopt de leerkracht rond en:

- inventariseert welke stukjes tekst bij meerdere kinderen een vraagteken krijgen, met het oog op het ‘na-modelen’.
- helpt kinderen bij het stukje tekst waar zij een vraagteken bij hebben gezet.
- gaat bij een klein groepje leerlingen zitten en vraagt of ze hardop willen modelen
- inventariseert welke woorden door leerlingen worden aangestreept, om die tijdens de nabespreking te semantiseren.

Nabespreking

Tijdsduur:

5 tot 10 minuten

Werkwijze:

De uitkomsten van de opdracht worden in de groep besproken.

Een stukje tekst dat leerlingen vaak hebben aangemerkt als ‘moeilijk’ wordt eventueel na-gemodeld.

De leerkracht semantiseert de twee meest genoemde onbekende of moeilijke woorden.

De leerlingen leveren het blaadje met de woorden die ze hebben aangestreept in. Deze woorden ga je semantiseren tijdens de kern van les 2.

De leerlingen leveren het blaadje met onderzoeksvragen die ze hebben opgeschreven, in. Deze vragen worden gebruikt voor het vervolgonderzoek tijdens de kern van les 2.

2.6 Kern dag 1, bijlage 4

Didactisch model actief integraal lezen

Inleiding

Leerlingen op de BSA blijken in de praktijk hun leesgedrag niet automatisch aan te passen wanneer zij de inhoud van de tekst niet goed begrijpen. Dat lijkt verschillende oorzaken te hebben:

- Ze zijn zich er niet van bewust dat ze de tekst eigenlijk niet goed begrijpen
- Ze weten niet hoe ze hun leesgedrag aan kunnen passen om de tekst beter te begrijpen
- Ze vinden het niet belangrijk om de tekst echt goed te begrijpen

In de afgelopen jaren hebben de leerkrachten van de BSA vooral gebruik gemaakt van het didactisch middel 'modeling' om kinderen te leren hoe ze hun leesgedrag aan kunnen passen om een tekst beter te begrijpen. Leerkrachten doen daarbij – hardop – voor hoe zij, bij het lezen van een moeilijke tekst de tijd en de rust nemen om terug te lezen, langzamer te lezen, aandachtiger te lezen of om bewust een leesstrategie in te zetten, zoals inhoud voorspellen, betekenis afleiden, verbanden leggen tussen tekstelementen en met de eigen kennis en ervaring, vragen stellen, inhoud visualiseren of samenvatten (bron...).

Uit ervaring blijkt dat er nog weinig transfer plaatsvindt van dit gemodelde leesgedrag naar het eigen leesgedrag. Leerlingen lijken niet altijd te beseffen wat zij kunnen leren van het modellen. Daardoor zijn leerlingen tijdens het modellen soms weinig betrokken, zeker wanneer het modellen veel tijd in beslag neemt. Bij situaties waarin zij zelfstandig lezen (leestafel, onderzoek, lezen voor school én lezen buiten school) passen zij het gemodelde gedrag nog onvoldoende toe. Naar aanleiding hiervan is het didactisch model van de BSA aangescherpt. Het doel van de aanscherping is om te bewerkstelligen dat:

- de leerlingen meer betrokken zijn bij het modellen
- de leerlingen meer de gelegenheid krijgen het gemodelde leesgedrag zelf te oefenen
- de leerlingen meer de gelegenheid te bieden een verbinding aan te gaan met de tekst, door hen aansluiting te laten zoeken bij hun eigen kennis, ervaring en interesse

door leerlingen meer de gelegenheid te geven hun ervaringen met de tekst te delen met anderen

Het onderwijskundige begrip 'scaffolding' vormt de basis voor het nieuwe model. Dit houdt in dat de leerkracht de leerlingen ondersteunt bij het zelf leren uitvoeren van het geleerde. In het onderzoeksrapport (bron...) wordt specifiek het GRRIM-model genoemd: Gradually, Released, Responsibility Instruction Model. In eenvoudige termen kan dit model ook wel worden aangegeven als het ik -> wij -> jullie -> jij model. Door deze theorie te verbinden met de bestaande praktijk van de BSA is het volgende didactisch model ontstaan.

Overigens willen we hier de opmerking plaatsen dat niet alleen de didactische werkvorm en het didactisch model leerlingen kan bewegen om betrokken en actief te leren en het geleerde toe te passen. Hier voor is het ook nodig dat een leerkracht met bevoegdheid, overtuiging en inspiratie lesgeeft en leerlingen weet uit te dagen het beste uit zichzelf te halen.

Vorbereiding

Tekst selecteren

- sluit aan bij achtergrondkennis en woordenschat van leerlingen: uitdagend, maar niet té moeilijk
- sluit aan bij interesse van leerlingen
- is prikkelend: motiveert leerlingen intrinsiek tot meningsvorming, discussie, verwondering, nieuws-

gierigheid, vernieuwd inzicht enz.

- authentiek: bestaande teksten uit authentieke (niet-schoolse) bronnen

Tekst voorbereiden

- selecteren enkele (schooltaal)woorden die de leerlingen nog niet kennen
- bepalen welke achtergrondkennis van belang is om te activeren voor het kunnen begrijpen van de tekst
- één (of hooguit enkele) element(en) van de tekst selecteren die gemodeld moet(en) worden. Hierbij kan gefocust worden op taalkundige elementen op woord-, zins-, alinea-, en tekstniveau, of op meer metacognitieve elementen (teruglezen, langzamer lezen, aandachtiger lezen, inzetten leesstrategie).

Tekst introduceren (max. 15 minuten):

- aangeven wat het thema van de tekst is
- verbinding laten maken met bestaande achtergrondkennis (met activerende, uitdagende werkvorm*)
- verbinding laten maken met persoonlijke ervaringen (met activerende, uitdagende werkvorm*)
- semantiseren enkele (schooltaal)woorden

Modellen op maat (max 5 of 10 minuten):

Modellen is nog steeds een uitgangspunt van de didactiek. Er zijn echter enkele verschillen met de aanpak die hiervoor gebruikelijk was:

- Belangrijk is om het modellen slechts kort in te zetten: max. 10 minuten in groep 6, afbouwend naar max. 5 minuten in groep 7-8-bk. (In groep 8-bk hoeft ook niet altijd in elke les gemodeld te worden; alleen wanneer daar aanleiding toe is binnen de tekst.)
- Er wordt doelgericht een stukje tekst gemodeld dat voor de leerlingen problematisch of interessant zou kunnen zijn. Dit hoeft dus niet het begin van de tekst te zijn. Het kan ook een moeilijke alinea zijn of een interessant verband tussen verschillende tekstdelen. Het uitgangspunt is om leerlingen bewust te laten worden dat er stukjes tekst zijn die meer aandacht behoeven en dat je daar je leesgedrag op aan kunt passen.
- In plaats van een nog niet gelezen stukje tekst modelen, kan ook gekozen worden voor 'na-modellen'. De leerlingen hebben dan een moeilijker / interessant (stuk) tekst zelf gelezen en de leerkracht laat zien hoe hij/zij zo'n stukje tekst zelf aanpakt. Dat betekent dus dat je de leerlingen eerst zelf laat lezen (zie hieronder) en daarna pas modelt.
- Wanneer wordt gemodeld, wordt altijd expliciet aangegeven dat:
 - dit modelen bedoeld is om te laten zien hoe je zo'n moeilijk of interessant stukje tekst aan kunt pakken;
 - waarom juist dit stukje tekst is gekozen om te modelen;
 - wat de kinderen daarvan kunnen leren;
 - dat het belangrijk is dat zij dit zelf ook doen als zij zelfstandig lezen (zowel binnen als buiten school)

Zelf lezen met een activerende, uitdagende opdracht (max. 15 minuten):*

De leerlingen lezen zelfstandig de tekst of een stukje hiervan. Hierbij krijgen ze altijd de opdracht om:

- Moeilijke woorden aan te strepen en op een blaadje te noteren

- Vraagtekens te zetten bij stukjes tekst waar ze zelf niet uitkomen
- Op een blaadje te noteren welke onderzoeksvragen bij ze opkomen tijdens het lezen van de tekst

Daarnaast krijgen ze altijd nog een opdracht mee voor de nabespreking. Deze opdracht voldoet aan de volgende eisen:

- Doet een beroep op de actieve verwerking van de tekst; zonder het lezen van de tekst is het beantwoorden van de vraag niet mogelijk.
- Vraagt om het maken van een verbinding met de eigen kennis en ervaring; er zit altijd een element in die uitnodigt om na te denken over wat je zelf weet, vindt, wilt, herkent.
- Maakt een actieve uitwisseling van inzichten mogelijk tijdens de nabespreking; er is niet maar één antwoord mogelijk.
- Is gericht op een van de drie volgende doelen:
 - Uitbreiden taalkundig inzicht. Bijv. Maak de alinea's die volgens jou niets met de teksttitel "Uitgestorven" te maken hebben rood.
 - Uitbreiden achtergrondkennis. Bijv: Welke van de genoemde organisaties die in de tekst genoemd worden kende je al wel en welke nog niet? Schrijf ze allemaal op een apart blaadje: groen is wel, rood is niet.
 - Versterken persoonlijke verbinding met de tekst: Bij welke van de genoemde organisaties ter bescherming van dieren zou jij zelf aangesloten willen zijn en waarom?

De leerkracht kan ondertussen:

- Inventariseren welke stukjes tekst bij meerdere kinderen een vraagteken krijgen, ten behoeve van 'na-modellen'.
- Kinderen helpen bij het stukje tekst waar zij een vraagteken bij hebben gezet
- Bij een klein groepje leerlingen gaan zitten en vragen of ze hardop willen modellen
- Inventariseren welke woorden door leerlingen worden aangestreept ten behoeve van semantiseren.

Nabespreking (max. 5 of 10 minuten):

- De uitkomsten van de opdracht worden in de groep besproken (met activerende, uitdagende werkvorm*).
- Eventueel na-modellen van een stukje tekst dat vaak als moeilijk werd aangemerkt.
- Inleveren blaadje met de woorden die ze hebben aangestreept (tbv semantiseren in volgende les).
- Inleveren blaadje met onderzoeksvragen die ze hebben opgeschreven (tbv vervolgonderzoek volgende les)

* *Activerende, uitdagende werkvormen: in de bijlage zijn enkele suggesties voor activerende werkvormen opgenomen. Uitgangspunt hierbij is dat er zoveel mogelijk leerlingen tegelijk actief zijn. Om een uitdagend niveau te waarborgen is geprobeerd een link te leggen met enkele technieken uit het boek: "Teach like a champion". Daarnaast gaan de opdrachten uit van de kenmerken van 'interactief taalonderwijs':*

- *Inhoudelijk anker*
- *Werken volgens een routine*
- *Duidelijke instructie*
- *Actief oefenen*

2.6 Kern dag 1, bijlage 5:

Activerende, uitdagende werkvormen

Uitgangspunten voor activerende, uitdagende werkvormen:

- De opdracht activeert alle leerlingen tegelijk (simultane actie)
- De opdracht vraagt om een concreet resultaat
- De opdracht is afgebakend in omvang/tijd
- De leerkracht kan snel zien / horen of en hoe leerlingen de opdracht uitvoeren
- De opdracht dwingt een hoog denkniveau af
- De opdracht laat een verbinding leggen met de eigen kennis/ervaring/mening
- De opdracht vormt een routine: wordt altijd op dezelfde manier uitgevoerd
- Sluit aan bij technieken: ‘rekken’ en ‘goed is goed’ en ‘weet niet bestaat niet’ uit het boek ‘Teach Like a Champion’.

Verbinden van het thema van de tekst aan bestaande kennis en ervaring:

- Schrijf op: welke hulpmiddelen ken je die gehandicapte sporters op de Paralympics gebruiken?
- Zeg tegen je buurmens in één zin/woord: waarom kan het belangrijk zijn om de Paralympics te organiseren?
- Ping pong (noem om de beurt met je buurmens): minimaal 10 sporten die op de Paralympics worden beoefend

Semantiseren van (schooltaal)woorden:

- Voor of tegen? (kies rood blaadje als je tegen bent/groen blaadje als je voor bent en schrijf hier in één steekwoord je argument op): In Nederland is de rijkdom gelijkmatig verdeeld.
- Zeg tegen je buurmens in één zin/woord: wat zou er beter gaan in de wereld als de rijkdom gelijkmatiger was verdeeld over alle landen?
- Voer uit: vertel 5 tellen lang op een gelijkmatige toon tegen je buurman iets over je hobbies

Nabesprekingsopdrachten:

Bij de leesopdracht “Maak de alinea’s die volgens jou niets met de teksttitel “Uitgestorven” te maken hebben rood.”

- Tweetal check: Vergelijk één voor één de alinea’s met je buurmens. Om de beurt leg je uit waarom hij volgens jou rood/niet rood moet zijn. Als jullie het niet met elkaar eens zijn, probeer elkaar dan te overtuigen.
- Voor of tegen: je loopt alle alinea’s in de groep af en laat steeds met rood/groen blaadje aangeven of je wel/niet vindt dat het kopje bij de titel past.

Bij de leesopdracht “Welke van de genoemde organisaties die in de tekst genoemd worden kende je al wel en welke nog niet?”

- Groepsschema: op flap in het midden met namen van alle organisaties erop je rode/groene briefje neerleggen. Vraag stellen over iets wat opvalt aan het schema: welke organisatie is het minst bekend? Waarom zou dat zijn? Overleg met je buurmens.

- Gebruik elkaars kennis: bekijk met je buurmens of er een organisatie is die jij wel kent en de ander niet. Na 1 minuut signaal: dan vertelt de een iets over 1 van de organisaties (lieft een die de ander niet kent en jij wel). Na 1 minuut signaal en wisselt de beurt.

Bij de leesopdracht “Bij welke van de genoemde organisaties ter bescherming van dieren zou jij zelf aangesloten willen zijn en waarom?”

- Buzz group: bespreek samen met je buurmens je antwoord. Eerst de linkerbuurmens 1 minuut, na 1 minuut hoor je signaal, daarna vertelt de ander.
- Interview: je buurmens krijgt 2 minuten om jou te interviewen over wat jij zou willen doen voor de dieren als jij bij die organisatie aangesloten zou zijn. Vragen zijn: bij welke organisatie wil je aangesloten zijn? Wat zou je als eerste willen aanpakken? Hoe zou je dat doen? Na signaal wissel je om.

2.7 Kern dag 2

De kern van dag 2 verschilt wezenlijk van de kern van dag 1. Op dag 1 staat het begrijpend lezen van een tekst centraal. Tijdens het begrijpend lezen wekt de leerkracht al belangstelling van de kinderen voor verdere verdieping en onderzoek van onderwerpen uit de tekst. Hierbij maak je gebruik van de techniek 'Rekken' uit Teach like a champion*.

Tijdens de kern van dag 2 staat het zoeken van aanvullende informatie centraal, als verdieping bij de tekst van dag 1. De leerlingen doen in tweetallen onderzoek op basis van een aantal helder geformuleerde onderzoeksvragen. Van hun onderzoek doen de PO-leerlingen kort verslag aan de leerkracht en/of de groep. In het voortgezet onderwijs doen de leerlingen verslag tijdens de kern van les 3.

* *Meer informatie over 'Teach like a champion' van Doug Lemov (2012) vind je in de literatuurlijst achterin dit ABC.*

Doel:

De leerlingen kunnen verbanden leggen
 Ze kunnen zelf geschikte onderzoeksvragen stellen
 Ze verdiepen de inhoud van de tekst met aanvullende informatie
 Kinderen maken aantekeningen tijdens het lezen
 Ze gebruiken verschillende bronnen voor hun onderzoek
 Ze kunnen hoofd- en bijzaken scheiden
 Kinderen maken een verslag

Tijdsduur:

40 minuten

Leerlijn/niveaus:

De kern van dag 2 kent een opbouw in moeilijkheidsgraad

- Van begeleid onderzoek doen naar zelfstandig onderzoek doen
- Van één bron naar meerdere bronnen raadplegen
- Van aangeboden opzoekvragen naar zelf een onderzoeksvraag formuleren

Groep 6*	Groep 7*	Groep 8*	VO
Door leerkracht geformuleerde opzoekvragen, ieder duo start bij andere vraag	Interesseweb maken in steekwoorden. Elk duo kiest een onderdeel naar interesse	Specifiek interesse gebied → wat wil je weten? Formuleer hierbij een vraag. Kiezen per duo	Vraag in duo formuleren. Zoekwoorden erbij bedenken (controle vraag en zoekterm)
Informatie zoeken op Junior Winkler Prins Online	Informatie verzamelen op aangeboden websites	Informatie zoeken op één aangeboden website, daarna zelf zoeken op internet	Informatie zoeken op internet met behulp van de zoekwoorden
Informatie in steekwoorden noteren	Aantekeningen maken: kort en in eigen woorden	Verslaglegging op basis van gemaakte aantekeningen	Verslaglegging op basis van gemaakte aantekeningen
Per vraag de antwoorden bespreken: lln vertellen en vullen elkaar aan**	Duo vertelt uitkomst van het onderzoek in eigen woorden**	Duo vertelt het antwoord op de vraag**	Duo vertelt het antwoord op de vraag**

* Aan het einde van elk leerjaar wordt zo mogelijk al toegewerkt naar het beginniveau van het volgende leerjaar.

** Je kunt opdracht geven om de woorden uit het onderdeel 'Woordenschat' te gebruiken bij het beantwoorden van de onderzoeksvraag.

Accenten in de fase waarin leerlingen worden voorbereid op de academische manier van leren op de BSA:

Groep 6	Groep 7	Groep 8	VO
Leesstrategieën	Leesstrategieën	Leesstrategieën	Leesstrategieën
Zoekwoorden (WinklerPrins Junior)	Interesse gebied (richten)	Vraag formuleren	Onderzoeksvraag formuleren + zoekwoorden
Steekwoorden	Verslag in eigen woorden (schriftelijk)	Verslaglegging op basis van aantekeningen	Verslaglegging op basis van aantekeningen
Hoofd- en bijzaken onderscheiden	Hoofd- en bijzaken onderscheiden	Hoofd- en bijzaken onderscheiden	Hoofd- en bijzaken onderscheiden

Werkwijze:

Tijdens de voorbereiding ordent de leerkracht de vragen die aan het eind van de kern van les 1 zijn geformuleerd. Het is belangrijk dat de leerkracht deze vragen redigeert en definitief opstelt. Zo nodig worden ze aangevuld. De leerkracht selecteert de bronnen (boeken en sites) waarvan de kinderen gebruik maken. Aan het begin van de kern van dag 2 blikt de leerkracht met de groep terug op de in les 1 gelezen tekst. Vervolgens worden de vragen (opzoekvragen en onderzoeksvragen) gegeven. Leerlingen zoeken in tweetallen naar antwoorden en kiezen voor een geschikte manier om hiervan verslag te doen. Aan het eind van de kern delen de leerlingen de gevonden informatie met de groep. Het presenteren kan ook in kleine groepjes.

De onderzoeksvragen

Om gericht onderzoek te kunnen doen, worden door leerkracht en leerlingen vragen opgesteld tijdens de kern van dag 1. De leerlingen lezen een tekst en de leerkracht peilt voor welke onderwerpen de kinderen belangstelling hebben. De leerlingen stellen zelf ook vragen en krijgen feedback op wat een goede vraag is. We onderscheiden twee niveaus in onderzoeksvragen:

1. Vragen die noodzakelijk zijn om voldoende basiskennis te krijgen over het onderwerp.
2. Vragen die de diepte ingaan.

Goede onderzoeksvragen voldoen aan deze kenmerken:

- Ze zijn duidelijk
- Ze zijn afgebakend
- Ze gaan niet of nauwelijks over details
- Het antwoord kun je vinden en is niet zelf te bedenken
- Het zoeken van antwoorden kost niet te veel tijd
- Een eventuele deelvraag heeft een relatie met het hoofdthema
- Deelvragen hebben een opbouwend karakter en werken toe naar het hoofdthema

- Het zijn diepgaande vragen, die een beroep doen op het zoeken van verbanden, redenen, oorzaken, principes, uitgangspunten, functies, dilemma's en standpunten.

Belangrijk is dat de leerkracht een beeld heeft op welk niveau de kinderen na hun onderzoek uit moeten komen. Zie hiervoor de techniek 'Begin bij het eind' van 'Teach like a champion*'. De vragen moeten de kinderen motiveren om onderzoek te doen.

* *Meer informatie over 'Teach like a champion' van Doug Lemov (2012) vind je in de literatuurlijst achterin dit ABC.*

De onderzoeksvragen zijn een combinatie van de input van leerlingen en leerkracht en past bij het thema van die week. Incidenteel kan er ruimte worden gegeven voor onderzoek naar eigen vragen van een leerling over het onderwerp.

Het zoeken naar informatie

Het zoeken naar aanvullende informatie kan op verschillende manieren. Leerlingen kunnen verschillende 'rollen' spelen en die elk naar een ander eindresultaat toe werken.

- De journalist: De leerlingen doen onderzoek en schrijven een interview, een nieuwsbericht, column, opiniestuk of reportage.
- De wetenschapper: De leerlingen doen onderzoek naar oorzaken, gevolgen, uitvindingen, werkwijze etc.
- De politicus: De leerlingen doen onderzoek naar argumenten en werken toe naar een debat.

Het product

Afhankelijk van de gekozen rol maken de kinderen een verslag, een 'product'. De manier waarop ze dat doen, nodigt kinderen uit om verder na te denken over het onderwerp. Kinderen gaan immers in gesprek, vormen een mening, leggen uit of debatteren. Door bijvoorbeeld verschillen en overeenkomsten onder woorden te brengen, raken kinderen mogelijk met elkaar in gesprek. We proberen te voorkomen dat leerlingen slechts (letterlijk) informatie overbrengen van hun bron naar de groep.

De presentatie

Kinderen presenteren hun project kort. Het gaat erom dat er een voorbeeld van onderzoek en presentatie aan de groep wordt gegeven. Slechts een of twee groepjes presenteren daarom hun product. De presentatie is altijd kort: ongeveer 5 minuten. Het doel is dat kinderen kort vertellen hoe ze te werk zijn gegaan, wat het resultaat was en wat de vervolgvraag was. Want goed onderzoek nodigt uit tot verder onderzoek.

Een bijzondere presentatievorm is het debat. Een aantal keren per jaar oefenen de kinderen van groep 6, 7 en 8 deze vorm. In de week voor elke vakantie wordt een onderwerp gekozen dat zich hiervoor leent. Het moet geschikt zijn voor verschillende argumenten en om onderzoek te doen naar de onderbouwing van deze argumenten.

Materialen:

- Informatieve boeken (naslagwerken)
- Computers met internet
- (Junior) Winkler Prins Online licentie

2.8. Kern dag 3 (alleen VO)

Leerlingen ordenen hun informatie en presenteren hun eindproduct. Dan kan in de vorm van een presentatie, een verslag of een debat over stellingen.

BSA in het voortgezet onderwijs

Achtergrond

Sinds januari 2010 is er een BSA-groep op het Gerrit Rietveld College (GRC). Sinds november 2011 is er ook een BSA-groep voor de categorale gymnasia: het Christelijk Gymnasium Utrecht (CGU) en Utrechts Stedelijk Gymnasium (USG).

Werkwijze

In het VO wordt standaard BSA-programma gevolgd, dat op enkele punten enigszins is aangepast, rekening houdend met de specifieke behoeften van brugklasleerlingen met een taalachterstand. De belangrijkste overweging hiervoor is dat docenten in het voortgezet onderwijs ervan uitgaan dat hun leerlingen over vaardigheden beschikken als presenteren, debatteren en het maken van een werkstuk.

Om de BSA-leerlingen te ondersteunen bij het ontwikkelen van deze vaardigheden, werkt het VO-programma met een cyclus van drie lessen, waarbij de derde les steeds is gewijd aan presenteren, debatteren en het maken van een werkstuk.

De eerste periode van de brugklas-BSA is een ‘boot camp’ waarin heel gericht aandacht wordt besteed aan deze vaardigheden. Zie hiervoor het hoofdstuk ‘Specifieke BSA-lessen’.

De BSA-VO telt wekelijks twee lessen van elk 75 of 90 minuten. De lessen worden gegeven in een cyclus van drie. Elke cyclus duurt dus anderhalve week.

De lessen kennen globaal dezelfde structuur als op de BSA-PO

1. Leestafel
2. Woordenschat (nieuwe woorden semantiseren)
3. Kern
4. Woordenschat (woorden uit vorige les consolideren met behulp van www.wrts.nl)
5. Boekenclub (1 x per week)
6. Boeken ruilen

De kern

Tijdens de kern van de les staat begrijpend lezen centraal. Er worden teksten gelezen, vergeleken, samengevat, etc. Dit gedeelte van de les duurt 40 minuten. De tekst wordt gelezen en besproken met de leerlingen en ook worden leesstrategieën ingezet. De tekst is in het VO aanleiding om de leerlingen onderzoek te laten doen of in debat te laten gaan.

Op de BSA-VO werken we in een cyclus van drie lessen. De kern van de les wisselt.

Les 1

- Woordenschat: Leerlingen krijgen een tweede set nieuwe woorden aangeboden bij de tekst die deze les wordt behandeld.
- Kern: We lezen en bespreken de tekst. De docent biedt extra achtergrondinformatie en leidt de leerlingen naar geschikte onderzoeksvragen of stellingen voor het debat.
- We bepalen welke rol geschikt is om het onderzoek uit te voeren. Die van onderzoeker? Dan geef je een mondelinge presentatie naar aanleiding van de onderzoeksvraag. Die van politicus? Dan leid je een debat naar aanleiding van een stelling. Die van journalist? Dan maak je een schriftelijk product naar aanleiding van een deelonderwerp.

Les 2

- Woordenschat: De leerlingen maken een woordenschattoetsje over de aangeboden woorden.
- Kern: De leerlingen zoeken informatie om onderzoeksvragen te beantwoorden of om hun stellingen voor het debat te onderbouwen. Ze vergelijken hierbij ook teksten uit verschillende kranten van de leestafel en maken een keuze in hun bronnen.

Les 3

- Woordenschat: De docent biedt de eerste set nieuwe woorden aan, voor de tekst die de volgende les zal worden behandeld.
- Kern: Leerlingen ordenen hun informatie en presenteren hun eindproduct. Dan kan in de vorm van een presentatie, een verslag of een debat over stellingen.

2.9 Boekenclub*Doel:*

Leesmotivatie bevorderen

Leesbegrip kweken

Kennis van de wereld vergroten

Woordenschat vergroten

Leerlingen ontwikkelen smaak, ze leren van welk soort boeken ze houden

Tijdsduur:

10 minuten per les, of één keer 20 minuten per week

Werkwijze:

De boekenclub, of leesclub, is een bijzonder onderdeel van de BSA. De leesclub is bedoeld om het enthousiasme van kinderen om thuis zelfstandig te lezen, te stimuleren.

Uitgangspunt is dat kinderen zoveel mogelijk thuis lezen. Op de BSA gaan ze met elkaar in gesprek over wat ze hebben 'meegemaakt' tijdens het lezen: ze delen hun ervaringen, stellen vragen, vertellen over de

ontdekkingen die ze tijdens het lezen hebben gedaan, over de drang om anderen deelgenoot te maken van dit boek, enzovoort. Er zijn allerlei invullingen mogelijk.

We gebruiken tijdens de boekenclub de methode Chambers*, die vooral is gericht op de kwaliteit van gesprekken over boeken. Maar een andere werkwijze is ook mogelijk: het doel is altijd BSA-leerlingen te stimuleren thuis veel en graag te lezen. Dat kan op heel veel manieren. In het kader hiervan is op de BSA bijvoorbeeld 'boekpromotie in 5 minuten' ontwikkeld.

Een aantal van de in dit hoofdstuk genoemde mogelijkheden, is door het BSA-team inmiddels besproken en met succes uitgetoetst. Dit zijn:

- Methode Chambers * (zie bijlage 3) * De 'boekentip van de week' door leerkracht of leerling.
- Werken met vraagkaartjes (zie bijlage 1)
- Samen dezelfde tekst lezen: de hele groep leest tijdens de les hetzelfde korte verhaal of boekfragment. Hierna bespreken de leerlingen hun ervaringen aan de hand van vraagkaartjes (zie bijlage 1). Bespreken kan ook in kleine groepjes.
- Thema van de week (zie afspraken)
- Boekpromotie in 5 minuten (zie afspraken)
- Verzameling van ideeën voor de boekenclub (zie bijlage 6)
- Bespreken onderzoek Kortlever en Lemmens** (zie afspraken en bijlage 7)

* *Meer informatie over de methode Chambers vind je in de literatuurlijst achterin dit ABC.*

** *Meer informatie over dit onderzoek vind je in de literatuurlijst achterin dit ABC.*

Materialen:

In elk BSA-lokaal staat een kast met een selectie geschikte boeken voor deze groep. Kinderen kunnen deze boeken lenen en mee naar huis nemen.

In het PO maken we gebruik van het CAD-systeem van de bibliotheek. In elk lokaal is een bloemlezing kinderliteratuur aanwezig. De overige materialen voor de boekenclub vind je in de bijlagen aan het eind van dit hoofdstuk.

In het VO wordt gebruik gemaakt van de leeslijst voor de brugklas, van de desbetreffende scholen.

Afspraken over werkvormen vanaf zomer 2012:

- **Boekenkast**

Kinderen kunnen boeken van de BSA lenen: per leerjaar is er boekenkast met boeken beschikbaar. Als kinderen een goede tip of een verzoekje hebben, kan dit boek door de BSA worden aangeschaft.

- **Genres**

Gedurende het jaar zullen de leerkrachten de kinderen kennis laten maken met verschillende genres. Kinderen mogen, ter afwisseling, ook non-fictie en strips lezen.

- *De vragenkaartjes*

De vraagkaartjes (zie bijlage 1) worden geplastificeerd en kunnen als volgt worden gebruikt:

In duogesprekken. De kinderen worden in tweetallen verdeeld en krijgen beide vijf dezelfde vraagkaarten. Twee verschillende korte verhalen worden over de duo's verdeeld. Na lezing ondervragen de kinderen elkaar.

Kinderen kiezen zelf een kaartje om over boek te kunnen vertellen.

Leerlingen kiezen een kaartje en stellen de vraag aan een medeleerling.

De leerkracht kiest een kaartje en vertelt waarom hij/zij juist die vraag heeft gekozen bij een boek dat wordt besproken.

Kaartjes worden willekeurig uitgedeeld.

- *Het thema van de week*

De leerkracht richt een tafel in met boeken die allemaal over één bepaald thema gaan.

- *Structuur*

De leerkracht stelt vragen over de structuur van boeken in het algemeen. Bijvoorbeeld:

Kennen de kinderen boeken met een open einde? Hoe vonden ze dat?

Kennen de kinderen boeken met een akelig einde? Hoe vonden ze dat?

Vragen over vertelperspectief. Wat vind je prettiger lezen: een ik-perspectief of een vertellend perspectief?

Vragen over het tijdsverloop in een boek: chronologisch, heden en verleden gehusseld, etc.

- *Boekpresentatie*

De leerkracht bereidt een korte (5 minuten) presentatie voor van een boek naar keuze. Als er genoeg tijd is kun je de introductie uitbreiden. De enige doelstelling is van de presentatie is: de kinderen krijgen zin om het boek te lezen!

Laat de voorkant van het boek zien.

Lees de titel hardop.

Vraag de leerlingen waarover ze denken dat het boek zal gaan.

Lees de achterflap voor.

Vraag de leerlingen of deze tekst past bij hun verwachtingen.

Lees een klein stukje voor uit het boek en stop op een spannend moment.

Zet het boek rechtop, frontaal neer, op een voor iedereen zichtbare plaats.

Zeg dat wie het wil lezen, het mag pakken bij het onderdeel 'vrij lezen'.

- *Onderzoek van Kortlever en Lemmens*

Kortlever en Lemmens* hebben recent onderzoek gedaan naar de relatie tussen lezen en de resultaten van de CITO-toets (zie bijlage 7). Dit onderzoek leidt tot een aantal aanbevelingen die je kunt bespreken in de BSA-klas.

* *Meer informatie over dit onderzoek vind je in de literatuurlijst achterin dit ABC.*

Het is belangrijk om kinderen aan te zetten tot lezen in hun vrije tijd:

Laat kinderen een leeftijdniveau 'hoger' lezen
 Het onderzoek maakt duidelijk hoeveel kinderen lezen
 Laat de kinderen het perspectief zien: als je veel leest, dan...
 Maak het 'dringend' voor kinderen
 Lever maatwerk, breng in kaart hoe een kind leest
 Inventariseer onderwerpen die leerlingen leuk vinden om over te lezen
 Pleit ervoor dat kinderen zelf ook moeilijke teksten kiezen om te lezen: dus niet altijd sport of sensatieverhalen
 Beloon het intellectuele leesgedrag van kinderen

- *Boekensites*

Geschikte sites voor kinderen om zelf fijne boeken te zoeken zijn:

www.leesplein.nl
www.boekenzoeken.org
www.entoennu.nl
www.leesfeest.nl

- *Uitleensysteem BSA*

Vanaf april '12 is op de BSA PO een nieuw uitleensysteem voor de kinderen van kracht. Kinderen kunnen een boek uitzoeken in een van de BSA-lokalen en dat lenen. Het lenen van een boek kan elke middag vanaf 17.00 uur.

De leerlingen nemen het gekozen boek mee naar de bibliotheekvrijwilligster in het kantoor van de locatieleider. De bibliotheekvrijwilligster heeft daar naamkaartjes van ieder kind en scant het boek. Een boek mag je drie weken lenen. Daarna krijgt de leerkracht bericht van de bibliotheekvrijwilligster. De leerkracht waarschuwt het kind dat het boek weer terug moet naar de BSA.

In principe mag het kind één boek lenen. Een nieuw boek lenen is pas mogelijk als het andere boek is ingeleverd. Aan het eind van het jaar krijgt iedere leerkracht een overzicht van de door de kinderen gelezen boeken.

- *Tips voor boekpresentaties*

Het kan motiverend zijn om in de klas te laten zien wie wat heeft gelezen. Bijvoorbeeld met de 'boekenwolk'. Aan de muur komt een poster te hangen waarop wolkjes staan met de namen van de kinderen. De kinderen schrijven in de wolkjes de titel op van het boek dat ze hebben gelezen en één steekwoord dat uitdrukt wat ze van het boek vonden.

Het is een idee om de boekentip aan te kleden met behulp van een 'boekenkist'. Kinderen kunnen op de kist staan bij het promoten van hun boek. Je kunt ook denken aan een 'boekenhoed' die kinderen op kunnen zetten bij hun presentatie.

In de brugklas wordt in een grafiek bijgehouden hoeveel woorden er door de groep als geheel worden gelezen. Dit wordt berekend op basis van een schatting van woorden op één pagina X het aantal pagina's.

- *Boekenclub volgens Teach Like a Champion*

De volgende technieken uit Teach Like a Champion* zijn goed bruikbaar in het lesonderdeel boekenclub:
 Rekken (stel vervolgvragen als iets interessant is, om kennis uit te breiden)
 Goed is goed (leg de lat hoog bij het beoordelen van het juiste antwoord)
 Stem (Maak afspraken als kinderen zacht of onduidelijk praten)

* *Meer informatie over de Teach Like a Champion vind je in de literatuurlijst achterin dit ABC.*

- *Boekenclub en ouders*

Het is van belang om ouders te informeren en te equiperen hun kinderen meer te laten lezen. Argumenten hiervoor zijn:

Kinderen die veel lezen hebben vaker een hoge CITO-score.

Kinderen die veel lezen, kennen meer woorden. Als je elke dag een kwartier in een boek leest, kun je 1000 woorden per jaar leren. In groep 8 moeten kinderen 17.000 woorden kennen.

Kinderen die veel lezen zijn beter in begrijpend lezen, spelling, grammatica en schrijven.
 Kinderen die geregeld in de bibliotheek komen, zijn beter in taal.

Kinderen van ouders die zelf lezen en die met hun kind praten over boeken, komen verder in het onderwijs.

De leesprestaties van kinderen nemen af in de zomervakantie.

Bijlagen

Bijlage 1: Vraagkaartjes

Bijlage 2: 23 manieren om de boekenkring spannend te houden

Bijlage 3: Methode Chambers

Bijlage 4: Een artikel over het belang van lezen voor woordenschat (Sardes)

Bijlage 5: Hand-out van Sardes over boekintroductie

Bijlage 6: Met succes uitgeprobeerde ideeën voor de boekenclub

Bijlage 7: Onderzoek Kortlever & Lemmens om te gebruiken in de klas

2.9 Boekenclub, bijlage 1

*Vraagkaartjes van Chambers**

1. Over wie gaat het verhaal?	8. Wat voor verhaal dacht je dat het was toen je de titel zag? Klopte dat?	15. Ken je iemand die dit verhaal heel mooi zou vinden?
2. Welk personage boeit jou het meest? Wat vind je boeiend aan hem of haar?	9. Ken je verhalen die hierop lijken?	16. Wordt de plaats van het verhaal precies beschreven? Wat zou je er nog meer over willen weten?
3. Wat vind je het interessantst aan dit verhaal?	10. Zijn jou woorden of zinnen opgevallen die je bijzonder mooi vond?	17. Was er een personage dat je aan iemand deed denken die je kent?
4. Waar speelt het verhaal zich af? Is de omgeving belangrijk voor het verhaal?	11. Als de schrijver jou zou vragen wat er beter kon, wat zou je dan zeggen?	18. Was er een personage dat je deed denken aan iemand uit een ander verhaal?
5. Wat zou je nog meer willen weten?	12. Zag je taal die precies past bij een personage en niet bij iemand anders?	19. Wie vertelt het verhaal?
6. Was er iets wat je nog nooit bent tegengekomen in een verhaal?	13. Was er iets in het verhaal wat je zelf wel eens hebt meegeemaakt?	20. Had je het gevoel dat jij zelf het verhaal meemaakte?
7. Waren er dingen die niet klopten?	14. Zag je het verhaal voor je ogen gebeuren? Wat zag je?	21. Waren er woorden in het verhaal die je niet kende?

2.9 Boekenclub, bijlage 2

23 manieren om de boekenclub spannend te houden

1. Maak voor elk van de vragen van Chambers* een geplastificeerd kaartje en doe ze door elkaar in een doos. Pak bij de bespreking van een boek een willekeurig kaartje en begin het gesprek met die vraag.
2. Geef elke leerling een kaartje (zie hierboven) en laat ze per tweetal de vragen aan elkaar stellen over het boek dat zij als laatste hebben gelezen.
3. Maak een lijstje met auteursnamen van boeken die rouleren in je groep. Noem alleen de achternaam en vraag de leerlingen de voornaam te noemen. Wie kent de meeste? (Kan mondeling en schriftelijk).
4. Noem de naam van een schrijver en vraag de leerlingen zoveel mogelijk boektitels van die schrijver op te schrijven. Wie heeft de meeste? Wie heeft de meeste ervan gelezen?
5. Kopieer een flaptekst op een blad papier. Zeg dat de leerlingen moeten raden om welk boek het gaat. Lees de tekst voor, totdat een leerling de titel van het boek raadt. Kan hij/zij het verhaal nog samenvatten?
6. Scan een aantal dramatische illustraties uit enkele bekende boeken. Laat ze zien op het scherm. Vraag de leerlingen op te schrijven uit welke boeken de afbeeldingen komen. Wie kent de meeste? Neem een klein aantal, zodat je tijd hebt om te praten over wat er te zien is op de afbeelding. Wie staat erop? Wat gebeurt er? Hoe loopt het af?
7. Scan een aantal dramatische illustraties uit enkele onbekende boeken. Laat de leerlingen raden wat zich afspeelt. Toon dan het boek waaruit de betreffende afbeelding afkomstig is en vertel kort waarover het gaat. Wie wil het boek lenen?
8. Doe vijftien boeken (heel verschillend: fictie, non-fictie, strips, gedichten, etc.) elk in een niet-doorzichtige papieren zak. Laat iedere leerling een zak kiezen. Volgende week moeten ze iets kunnen vertellen over het boek in de zak. Ze hoeven het niet uit te lezen. Ze moeten wel kunnen zeggen waarom ze het boek zouden aanraden of niet. Doel is kinderen te laten kennismaken met verschillende soorten boeken.
9. Ga naar www.boekenzoeker.nl. Vul samen met een leerling gegevens in en laat zo zien wat ze aan deze site kunnen hebben.
10. Ga naar www.leesplein.nl. Laat het overzicht van de site zien en ga naar boeken zoeken op onderwerp. Vraag de kinderen op welk onderwerp je moet klikken. Wie kent een van de boeken die bij dit onderwerp genoemd worden? Geef de kinderen zonnodig de tijd om een interessante titel over te schrijven.
11. Ga naar www.leesplein.nl. Ga naar 'laat je horen', 'mijn stempel' en laat zien hoe kinderen zelf hun mening over een boek kunnen delen en recensies kunnen lezen van andere kinderen. Tip: kijk vooraf of er een boek tussen staat dat onlangs door enkele kinderen is gelezen.

12. Introduceer zelf een boek (zie onder 'afspraken'). Wie wil het boek na afloop van de les lenen?
13. Beeld een bekende boektitel uit met gebaren. Wie raadt als eerste om welke titel het gaat? Je kunt het makkelijker maken door een lijstje met titels op het scherm te tonen en te zeggen dat het een titel is die daar tussen staat. Waar ging het boek ook al weer over? Kan een van de leerlingen misschien zelf een titel uitbeelden?
14. Noem de namen van enkele hoofdpersonen en vraag de leerlingen op te schrijven in welke boeken deze personages voorkomen. Je kunt het makkelijker maken door een lijstje met titels te geven en de leerlingen daaruit te laten kiezen. Je kunt het moeilijker maken door in plaats van hoofdpersonen de namen van bijfiguren te noemen, of de namen van dieren die in het verhaal voorkomen. Kan iemand nog vertellen wat voor iemand dit personage was? Of wat hij beleefde in het verhaal?
15. Maak een set kaartjes met titels en een set kaartjes met bijbehorende hoofdpersonen. Geef ieder kind een kaartje en laat ze hun partner zoeken. Speel eventueel zelf ook mee als er een oneven aantal is. Wie vindt zijn partner als eerste? Kloppen alle namen en titels? Vraag een of twee koppels iets te vertellen over het boek of het personage.
16. Kopieer de inhoudsopgave van een informatief boek. Lees een stukje voor en vraag de leerlingen wat de titel van dit boek zou kunnen zijn. Wat voor informatie zou je kunnen vinden bij het hoofdstuk met deze titel? Wie kan iets over dit onderwerp vertellen?
17. Praat eens met de kinderen over hun leesgewoonten. Wanneer lezen zij meestal? Lezen zij wel eens in meerdere boeken tegelijk? Lezen ze wel eens om in een bepaalde stemming te komen? Of om te ontspannen in een fantasiewereld? Lukt dat ook altijd? Wat gebeurt er dan precies? Lezen hun broertjes en zusjes ook graag? Geven zij elkaar wel eens tips? Komen ze wel eens in de bibliotheek? Met wie?
18. Laat de kinderen als huiswerk een mooie aanbeveling schrijven van het beste boek dat zij dit jaar gelezen hebben. Verzamel de beschrijvingen in een fraaie map. Die wordt ter inzage gelegd en wordt volgend jaar doorgegeven aan de kinderen die dan in de groep komen. Een kind mag natuurlijk altijd meer tips geven als hij/zij dat wil.
19. Lees een kort verhaal (eventueel een sprookje) of grappig gedicht voor. Wie wil de bundel lenen?
20. Gooi de woorden van een aantal titels door elkaar en laat ze zien op het scherm. Wie herkent de meeste titels?
21. Gooi een aantal voor- en achternamen van schrijvers door elkaar en laat ze zien op het scherm. Wie kan de meeste namen goed bij elkaar zetten?
22. Maak een alternatieve omschrijving van een aantal boektitels, bijvoorbeeld 'Oorlogswinter' wordt 'Vredeslente'; 'De dikke meester Jaap' wordt 'De dunne juf Ans'; 'Brief voor de koning' wordt 'Telegram voor de prinses', enzovoort. Doe eerst bij een titel voor hoe het werkt. Laat de kinderen daarna

zelf de juiste titels raden. Je kunt het makkelijker maken door het lijstje met de juiste titels erbij te geven of een lijstje te geven met een groter aantal titels, waar de juiste titels tussen staan. Waar ging het boek over? Is het een aanrader?

23. Scan een aantal kaften van boeken en maak de titels onherkenbaar. Laat de scans zien op het scherm. Wie weet de titel nog?

2.9 Boekenclub, bijlage 3

De methode Chambers

Gesprekken over boeken kunnen kinderen (en volwassenen) een heel andere kijk geven op lezen en op een gelezen boek. De methode van Aidan Chambers* is een geschikte methode om op een zinvolle en stimulerende manier over boeken te praten. Als meer kinderen hetzelfde boek hebben gelezen, is er meer uit te wisselen en te discussiëren. Maar ook als kinderen verschillende boeken hebben gelezen, biedt de methode een goed uitgangspunt voor gesprekken.

De methode Chambers omvat drie soorten vragen:

Basisvragen

Basisvragen vragen zijn bedoeld om het praten over boeken op gang te krijgen. Naarmate kinderen meer gewend zijn om over boeken te praten, zullen ze geneigd zijn minder op deze vragen in te gaan.

- Wat vond je leuk, mooi, goed aan dit boek? (Wat is je opgevallen? Waar had je meer over willen lezen?)
- Wat vond je niet leuk aan dit boek? (Waren er stukken die je vervelend vond? Heb je stukken overgeslagen? Welke? Als je het boek niet uit hebt, waar ben je dan opgehouden met lezen? Waarom daar?)
- Wat was er moeilijk of onduidelijk? (Wat vond je vreemd? Was er iets dat je nog nooit in een boek bent tegengekomen? Was er iets dat je totaal verraste? Waren er dingen die niet klopten?)
- Zag je bepaalde patronen of verbanden? (Was er iets dat steeds terugkwam in het verhaal?)

Algemene vragen

Algemene vragen gaan iets verder en hebben te maken met bijvoorbeeld verwachtingen, vergelijkingen met andere verhalen of personages en gaan over hoe de kinderen het verhaal beleefd hebben.

- Wat voor soort boek dacht je dat het zou zijn, toen je het pakte? Klopte dat?
- Heb je andere boeken gelezen die hierop lijken? (Wat waren overeenkomsten, verschillen?)
- Heb je dit boek al eerder gelezen? (Zo ja, wat vond je nu anders?)
- Zijn je dingen opgevallen in de taal van het boek, bepaalde woorden of uitdrukkingen?
- Als de schrijver je zou vragen wat er beter zou kunnen aan dit boek, wat zou je dan zeggen?
- Toen je het boek zat te lezen, zag je toen in je fantasie hoe het verhaal zich afspeelde?
- Hoeveel verschillende verhalen kun je in dit verhaal vinden?
- Is dit een boek om snel te lezen, of juist langzaam?
- Wat ga je je vrienden over dit boek vertellen? (Wat zou je niet vertellen, om het plezier niet te bederven? Ken je iemand die dit zeker een goed boek zou vinden? Wat zou ik aan anderen moeten vertellen om hen te helpen besluiten om het wel of niet te lezen?)
- We hebben nu elkaars commentaar op dit boek gehoord. Ben jij verrast door iets dat iemand heeft gezegd?
- Nu je van alles over dit boek hebt gehoord en besproken, wat vind jij dan uiteindelijk voor jezelf het belangrijkste aan dit boek?
- Weet je iets over de schrijver, of over hoe dit verhaal tot stand kwam? Zou je daar meer over willen weten?

Specifieke vragen

Specifieke vragen gaan over specifieke kenmerken van het verhaal.

- Hoe lang duurt de periode waarin het verhaal zich afspeelt? Zijn er stukken in het verhaal die een

langere periode beslaan, maar die snel worden verteld? Zijn er stukken die een heel korte periode beschrijven, maar die heel langzaam worden verteld?

- Waar vindt het verhaal plaats? (Maakt dat uit? Had het overal kunnen plaatsvinden?)
- Welk personage vind je het interessantst? (Welk personage vind je niet leuk? Zijn er personages die je doen denken aan mensen die je kent?)
- Is er een personage dat niet voorkomt in het verhaal, maar zonder wie het verhaal niet had kunnen plaatsvinden? (Waarom wordt dat personage niet genoemd?)
- Wie vertelt het verhaal? Hoe weet je dat? Is het een ik-figuur? (Wat vindt de verteller van de personages en van de gebeurtenissen?)
- Stel je voor dat jij de toeschouwer bent. Door wiens ogen zag je het verhaal? Zag je het verhaal door de ogen van een personage of ook door de ogen van andere personages?
- Heb je ook gelezen wat de personages denken of voelen? Of werd het verhaal verteld 'van buitenaf', zonder dat je weet wat iemand denkt of voelt?

Een geoefende leerkracht is in staat om de drie soorten vragen op de juiste momenten af te wisselen en aan te voelen welke vraag het gesprek een stapje verder kan brengen. Het gaat er niet om het lijstje vragen helemaal af te werken. Soms is het antwoord op een vraag aanleiding uitgebreid door te praten over een onderwerp, zonder dat andere vragen nog aan bod komen. Hoe het gesprek ook verloopt, de persoonlijke beleving van het lezen staat centraal. Die is voor iedereen anders. Daarom is het belangrijk dat de kinderen veel gelegenheid krijgen om op elkaar te reageren.

Deze samenvatting komt uit: 'Boekenbendes' Draaiboek naschoolse leesclubs. Wil je meer weten, lees dan Chambers' boek 'Vertel eens'. De boekenclub wordt behandeld in hoofdstuk 14. Zie ook het literatuuroverzicht aan het einde van dit ABC.

2.9 Boekenclub, bijlage 4

Onderzoek leesbevordering en belang voor woordenschat (Sardes)

Aantal woorden per leesvolume

%	Aantal minuten vrij lezen per dag	Aantal gelezen woorden per jaar
98	65,0	4.358.000
90	21,1	1.823.000
80	14,2	1.146.000
70	9,6	622.000
60	6,5	432.000
50	4,6	282.000
40	3,2	200.000
30	1,3	106.000
20	0,7	21.000
10	0,1	8.000
2	0,0	0

Cunningham & Stanovich (2001), 'What reading does for the mind', Journal of Direct Instruction, 1/2, 137-149.

Woorden in verschillende soorten gesproken en geschreven taal

Frequentie van gemiddelde woord*)	Laagfrequente woorden per 1000	
<i>Geschreven teksten</i>		
Abstracte taal wetenschappelijke artikelen	4389	128.0
Kranten	1690	68.3
Populaire tijdschriften	1399	65.7
Boeken voor volwassenen	1058	52.7
Strips	867	53.5
Jeugdboeken	637	30.9
Prentenboeken	578	16.3
<i>Televisieteksten</i>		
Populaire shows voor volwassenen	490	22.7
Populaire shows voor kinderen	543	20.2
Tekenfilms	598	30.8
Sesamstraat	413	2.0
<i>Gesprekken van volwassenen</i>		
Getuigenverklaringen	1008	28.4
Hooggeschoolden tegen vrienden en echtgenoten	496	17.3

Kinderen die 1 miljoen woorden per jaar lezen, breiden per jaar hun woordenschat uit met ten minste 1000 woorden:

1 miljoen woorden per jaar komt overeen met bijna een kwartier lezen per dag. Voor kinderen uit de middenklasse is dit een gemiddelde hoeveelheid.

*Uit: 'Learning word meanings from context during normal reading' van W. Nagy, W. R. Anderson en P. Herman (1987).**

Vrij lezen heeft positieve effecten op:

- leesvaardigheid
- schrijfstijl
- woordenschat
- spelling
- kennis van grammatica

*Uit: The Power of Reading van Stephen Krashen (1993)**

Een goede omgeving voor vrij lezen:

1. Boeken (veel, gevarieerd)
2. Leestijd (ingeroosterd)
3. Voorlezen (frequent, ook in hogere groepen)
4. Gesprekken over boeken onder leiding van de leerkracht ('boekenkring')

Uit: The reading environment van Aiden Chambers

2.9 Boekenclub, bijlage 5

Hand-out Sardes over boekpromotie

Doel

Leesvolume vergroten ter versterking van:

- Leesbegrip (toepassen van strategieën)
- Kennis van de wereld
- Woordenschat (incidentele verwerving nieuwe woorden, consolidering en verdieping van reeds verworven woorden)
- Grammatica
- Spelling
- Schrijfstijl

Werkwijze

- Mini-spreekbeurten
- Methode Chambers*: gespreksvaardigheden
- Boekentip van de week
- Website met tips voor kinderen
- Kinderen ruilen boeken (vast onderdeel van het programma)

Sites

- www.leesplein.nl
- www.boekenzoeker.org
- www.entoennu.nl
- www.leesfeest.nl

2.9 Boekenclub, bijlage 6

Verzameling van op de BSA uitgetoetste ideeën voor de boekenclub

1. Boeken sorteren op genre
2. Voor elkaar (in tweetallen) een boek zoeken. Vooraf 1 minuut met elkaar praten over de vraag welke boeken je graag leest (eventueel met behulp van de werkvorm 'ping-pong': twee kinderen zitten tegenover elkaar. De een vraagt, de ander antwoordt, de ander vraagt, de een antwoordt.)
3. In tweetallen of viertallen een top 10 maken van boeken. Dit vervolgens met elkaar delen en met de groep één gezamenlijke top 10 maken.
4. Van één schrijver meerdere titels bespreken.
5. De leerlingen lopen met een boek dat ze zelf hebben gelezen door de ruimte. Op een signaal van de leerkracht blijven ze stilstaan en gaan ze in gesprek met de leerling dichtbij. Gedurende 1 à 2 minuten promoten ze hun boek aan elkaar. Op het signaal van de leerkracht lopen ze door elkaar heen, totdat er weer een signaal volgt en ze met iemand anders hun boekpromotie delen. Dit kan ook met muziek: als de muziek stopt, zoeken ze iemand op om over het boek te vertellen.
6. In tweetallen een titel van een boek veranderen. De GVR -grote vriendelijke reus- wordt de 'kleine, gemene dwerg'. Vervolgens met een ander tweetal elkaars titel raden. Heeft iemand dit boek gelezen? Wat vond hij/zij ervan?
7. Boekenmarkt. De leerkracht selecteert vijftien of twintig boeken, legt ze op een tafel, noemt de titel en leest een klein stukje van de achterflap hardop voor: Wie wil dit boek lezen? Instructie: 'Vandaag heb ik twintig boeken. Iedereen kiest een boek. Je roept STOP als je het boek wilt. Je leest het boek thuis. Als je het niet uit leest, vertel je waarom niet en wat je er wel uit hebt gelezen'.
8. De vakken van de boekenkast gebruiken om boeken te ordenen. Elk vakje een genre: spannend, historisch, griezel, school. Het verdelen van de boeken in genres kun je ook samen met de kinderen doen. Elk groepje krijgt dan een stapeltje boeken en bedenkt in welk vak de boeken horen.
9. Boekpromotie op de standaardmanier: laat het boek zien, lees de achterflap, lees een stukje voor.
10. Leespromotie voor de BSA-VO. Boeken presenteren die op de boekenlijst van school staan. Extra aandacht besteden aan de achtergrond van het boek, de schrijver, de discussie of een boek lectuur of literatuur is. Waarom staat dit boek op de lijst? Deze werkwijze helpt kinderen voorbereid te zijn als ze bij de talen 'iets' met boeken moeten doen. Minder grage lezers worden op het goede spoor gezet.
11. Geef kinderen een stuk tekst uit een boek mee, waarin iets wordt verteld over de hoofdpersoon. Huiswerk: teken de hoofdpersoon en vertel (of onderstreep) welke aanknopingspunten uit de tekst je hebt gebruikt. Tijdens de volgende les hier kort op in gaan. Wie wil het boek lezen?
12. Kies een boek om te bespreken. Reserveer het boek bij de dichtst bij zijnde boekhandel. Laat een of twee kinderen het boek voor de BSA kopen. Tijdens de volgende les vraagt de leerkracht: 'Is het gelukt? Hoe ging het? Ben je het al gaan lezen?'
13. Boeken uitdelen in de groep. Kinderen lezen in tweetallen de achterflap en gaan samen in gesprek. 'Waar zal het boek over gaan? Wat verwacht je? Wie spelen een rol in het boek?' Stimuleer de kinderen om dóór te vragen, om te voorkomen dat de antwoorden vrijblijvend worden ('leuk', 'spannend').
14. Zoek de elf titels: hoe overleef ik - moord in - de brief - de gebroeders - voor de koning - verdwenen? - mijn eerste zoen - griezelverhaal - de dikke - Leeuwenhart - voorgoed - het allerlaatste - Istanbul - alleen

beer - hallo aarde - dat had je - Obama - hier maan - de weg naar verandering - gedroomd - meester Jaap - mocht mee

15. Wat is de voornaam van deze schrijvers? Dragt, Vriens, Beckman, Rood, Goudsmit, Slee, Diekman, Dahl, Hoogstraten, Lindgren, Daniels, Hagen, Dijkzeul, Horowitz
16. Laat de kinderen ieder een boek uit de kast pakken. Opdracht: Lees twee bladzijden van dit boek en bepaal of je het wilt lezen.
17. We verzamelen boeken en bladzijden die aanslaan bij de kinderen. De BSA-leerkracht meldt aan de locatieleider welk boek is besproken en welke bladzijde enthousiaste reacties ontlokte tijdens het voorlezen. Een voorbeeld hiervan is: 'Echte helden willen scoren' van Arend van Dam, pagina 5.
18. Maak gebruik van internet. Op www.leesplein.nl kun je boeken op genre selecteren en zo titels en schrijvers vinden. Je vindt hier ook boekpresentaties en recensies die je in de klas kunt gebruiken.
19. Veel schrijvers hebben een eigen website. Die website kun je in de klas laten zien en bespreken, samen met enkele boeken van deze schrijver. Sommige schrijvers hebben een blog. Hier kunnen kinderen op reageren.
20. Websites: Arend van Dam. Hij schreef nogal wat historische romans. / Paul van Loon. In het oog springende site, veel beweging en actie. / Jacques Vriens. Geschikt om meer te vertellen over de achtergrond van de schrijver / Roald Dahl. Mooie site, in het Engels. / Mirjam Oldenhove. Zij schreef onder meer 'Mees Kees' en 'Flits / De Nieuwsjagers'. Je kunt het boek aanklikken, zodat kinderen de achterflap kunnen meelesen op het digibord. Er staan ook recensies op de pagina. / Isabel Abedi. Duitse schrijfster. Leuk om in het Duits te lezen met de kinderen en te vertalen. Zouden kinderen in Duitsland dezelfde boeken lezen en leuk vinden als wij?

2.9 Boekenclub, bijlage 7

Samenvatting van het onderzoek Kortlever & Lemmens om te gebruiken in de BSA-klas*

Dit is het eerste onderzoek naar de relatie tussen boeken lezen en CITO-scores in Nederland.

Belezenheid is: hoe vaak je leest én het niveau van de boeken die je leest in je vrije tijd.

Conclusie: Belezenheid hangt samen met hogere CITO-scores

Boeken worden verdeeld in vier niveaus naar leeftijd: 7-9, 10-12, 13-15, 16+

Er zijn verschillen tussen jongens en meisjes. Jongens kiezen vaker makkelijkere boeken, meisjes lezen meer.

Kinderen die veel lezen hebben vaker een hoge CITO-score.

Kinderen die veel lezen, kennen meer woorden. Als je elke dag een kwartier in een boek leest, kun je 1000 woorden per jaar leren. In groep 8 moet je 17.000 woorden kennen.

Kinderen die veel lezen zijn beter in begrijpend lezen, spelling, grammatica, rekenen en schrijven.

Kinderen die geregeld in de bibliotheek komen, zijn beter in taal.

Computerspelletjes en televisie kijken hebben een negatief effect op CITO-scores.

** Meer informatie over dit onderzoek vind je in de literatuurlijst achterin dit ABC.*

2.10 Einde van de les

Doel:

De leerlingen:

- Kunnen uitleggen wat ze deze les hebben geleerd
- Kunnen uitleggen op welke wijze ze hebben bijgedragen aan de academische sfeer tijdens de les
- Kunnen vertellen hoe ze zich op de volgende les moeten voorbereiden
- Voelen zich gezien

Werkwijze:

Aan het einde van de les wordt aan leerlingen gevraagd te reflecteren op wat er is geleerd. Hierbij kan de agenda dienst doen als geheugensteun. Er is ook reflectie op de bijdrage die ze hebben geleverd aan de academische sfeer.

Dan volgt een vooruitblik op de volgende les. De leerkracht vertelt wat het huiswerk is voor die bijeenkomst. Bij voorkeur schrijven de kinderen dit in hun agenda.

De leerlingen kunnen boeken lenen of terug brengen.

Bij het afscheid geven de kinderen de leerkracht een hand. Er is even persoonlijk contact.

In de BSA-brugklas van de Gerrit Rietveld Academie blijven leerlingen bij toerbeurt een kwartiertje langer. Samen met de leerkracht praten ze persoonlijk over hoe zij (op de BSA) functioneren.

2.11 Huiswerk (alleen voor PO)

Het huiswerk op de BSA-PO is onderdeel van het aanleren van de woordenschat. Zie voor meer informatie hierover bij het hoofdstuk Woordenschat.

Tijdens het schooljaar 2012-2013 wordt het geven en beoordelen van huiswerk verder verdiept.

In het VO krijgen leerlingen geen huiswerk van de BSA.